

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

Odsjek za anglistiku, Odsjek za turkologiju i hungarologiju

Hrvoje Rastija

**Prijevod dijalekta sa (škotskog) engleskog na hrvatski i mađarski: usporedno
istraživanje dvaju prijevoda romana „Porno“ Irvina Welsha**

Interdisciplinarni diplomski rad

Komentori: Dr. sc. Mateusz-Milan Stanojević, doc.

Dr. sc. Orsolya Žagar Szentesi, doc.

Zagreb, rujan 2016.

Sadržaj

1	UVOD	3
2	DIJALEKT U KNJIŽEVNOUMJETNIČKOM DISKURSU I PRIJEVODU	5
2.1	Standardni jezik i dijalekt u književnoumjetničkom diskursu	5
2.2	Načini prikaza dijalekta u književnoumjetničkom diskursu.....	6
2.3	Prijevod dijalekta u književnoumjetničkom diskursu.....	7
3	O ROMANU <i>PORNO</i>	11
3.1	Sadržaj i naratori.....	11
3.2	Jezična slika romana	12
3.3	Raslojenost jezika i funkcija nestandardnih varijanti u romanu	14
4	METODOLOGIJA.....	16
5	KVALITATIVNA ANALIZA	19
5.1	Kategorije kvalitativne analize	19
5.2	Kategorija vulgarizama i psovki	20
5.3	Kategorija razgovornog stila (fonološka i sintaktička razina)	24
5.4	Kategorija razgovornog jezika i žargona	28
5.5	Diskursne oznake.....	33
6	KVANTITATIVNA ANALIZA	38
6.1	Kvantitativna analiza jezika naratora.....	42
6.1.1	Kategorija nestandardne grafije.....	42
6.1.2	Kategorija vulgarizama i psovki	44
6.1.3	Kategorija razgovornog jezika i žargona	47
7	RASPRAVA	51
8	ZAKLJUČAK.....	54
9	LITERATURA	55

Sažetak

U ovom se istraživanju provodi kvalitativna i kvantitativna analiza te usporedba prijevoda nestandardnog jezika na hrvatski i mađarski jezik u romanu *Porno* Irvine Welsha. Irvine Welsh poznat je kao autor koji u svojim djelima upotrebljava edinburšku urbanu varijantu dijalekta *Scots* i na specifičan je način predstavlja u tekstu. Cilj je istraživanja utvrditi prijevodne postupke analizom elemenata nestandardnog jezika izvornika (dijalekta, ali i kolokvijalizama, žargonizama te vulgarizama) i usporedbom njihovih prijevodnih rješenja u hrvatskom i mađarskom prijevodu. S obzirom na probleme koje prevođenje dijalekta nužno podrazumijeva, kao i na prijevodne norme hrvatskog i mađarskog kao ciljnih jezika, može se očekivati da će prijevodi biti standardiziraniji od izvornika. Nadalje, uzevši u obzir specifičnu, raznoliku narativnu sliku romana, cilj je utvrditi utječe li moguća veća standardiziranost prijevoda na brisanje razlika u naraciji između likova.

Ključne riječi

Prevođenje, dijalekt, standardni jezik, Irvine Welsh, *Porno*, naracija, hrvatski jezik, mađarski jezik

Abstract

This study offers a qualitative and quantitative analysis and comparison of non-standard language translation of Irvine Welsh's novel *Porno* into Croatian and Hungarian. Irvine Welsh is well-known as an author who uses the urban Scots dialect of Edinburgh in his works, presenting it in a specific way. The goal of this study is to determine the translation procedures by analyzing the non-standard language elements (the dialect, colloquialisms, slang and expletives) of the source text and comparing them with their translation solutions in Croatian and Hungarian. Given the problems of dialect translation in general, as well as Croatian and Hungarian translating traditions, it is expected that both translations will be more standardized than the source text. Furthermore, taking into account the specific narrative diversity, the goal is to determine the expected standardization may have an impact on differences between the various characters' narratives.

Key words

Translation, dialect, standard language, Irvine Welsh, *Porno*, narration, Croatian, Hungarian

1 UVOD

Prevođenje dijalekta jedan je od najvećih izazova s kojim se prevoditelji književnih djela susreću s obzirom na različite sociološke, političke i ideološke konotacije koje dijalekt sa sobom povlači. Tema je to kojom su se prevoditelji i teoretičari prevođenja rijetko bavili u svojim raspravama, ali su ipak predložili različite prijevodne postupke. Zbog specifičnosti pojedinog jezika i načina na koji se u njemu manifestiraju jezične varijante, te kulture, „[...] ne postoji rješenje koje bi bilo primjenjivo u svim situacijama, a još manje ono koje bi bilo općeprihvaćeno.” (Schmidt 2014: 139) U tradiciji prevođenja ipak se istaknulo nekoliko mogućih prevoditeljskih rješenja.

Roman *Porno* Irvinea Welsha odličan je materijal za analizu prijevoda dijalekta budući da je velikim dijelom napisan na dijalektu. U svom književnom opusu, Irvine Welsh na specifičan način predstavlja edinburšku varijantu dijalekta *Scots* u pisanoj formi. Nestandardnom grafijom Welsh u pisanoj formi odražava način izgovora (*eye dialect*). Jezična raslojenost između likova, ali čak i u naraciji određenog lika, predstavlja veliki izazov za prevoditelje i utjelovljuje sve „neugodnosti” s kojima se prevoditelj dijalekta susreće. U usporedbi s preostalim Welshovim djelima iz „Edinburške Trilogije” (*Trainspotting*, *Ljepilo*)¹, ovaj roman "manje je fragmentaran, ima manje naratora, a radnja se odvija u prilično ograničenom vremenskom razdoblju." (Meijer 2012: 4)² „Vremenska očuvanost”³ jezika također je olakšavajuća odlika romana, budući da bi promjena jezika s obzirom na vrijeme otežala ionako kompliciranu jezičnu situaciju u romanu.

Unatoč nekim radovima koji su se bavili prevođenjem nestandardnog jezika na hrvatski i mađarski jezik (Schmidt 2014, Mogyorosi – u pripremi, Balogh 2007), smatram da ovaj problem nije dovoljno istražen za ta dva jezika. Isti je slučaj i s literaturom koja se tiče drugih jezika osim mađarskog i hrvatskog, koje ima vrlo malo. Iako su nestandardne jezične varijante vrlo česta pojava u književnim djelima, manjak literature, kako Goran Schmidt ističe u svom radu, „svjedoči prije o kompleksnosti tog pitanja nego o njegovoj zapostavljenosti” (Schmidt 2014: 140).

¹ U izvornom naslovu *Trainspotting* i *Glue*, a u mađarskom prijevodu *Trainspotting* i *Ragasztó*. Treba napomenuti da je 2012. godine objavljen i četvrti nastavak, *Skagboys*, ali hrvatski prijevod nažalost još uvijek nije ugledao svijetlo dana.

² Citati djela koja nemaju hrvatski prijevod u radu se pojavljuju u vlastitom prijevodu.

³ Meijer u svom diplomskom radu koristi engleski termin „time-capsule quality“.

Nedostatak opće metodologije za prevođenje dijalekta, kao i specifičnost jezičnih kombinacija izvornika i prijevoda, dovode do zaključka da bi o prevoditeljskim postupcima prevođenja dijalekta najbolje bilo govoriti analizom postojećih prijevoda, pa je tako velika većina radova o prevođenju dijalekta temeljena na kvalitativnoj analizi te usporedbi izvornika i prijevoda određenih književnih djela. U ovom radu odlučio sam kvalitativnoj analizi dodati i kvantitativni osvrt (što je vrlo rijedak slučaj u analizi dijalekta) te tako upotpuniti uvid u prijevodne postupke na koje su se odlučili hrvatski i mađarski prevoditelji. Glavna je pretpostavka ovog rada da su prevoditeljski postupci u oba prijevoda doveli do veće standardiziranosti prijevoda. Također, uzevši u obzir raznolikost jezika kod naratora u *Pornu*, pretpostavljam da će se ta raznolikost u prijevodu izgubiti upravo zbog veće standardiziranosti.

Prije same kvalitativne i kvantitativne analize, prvo poglavlje odnosi se na dijalekt u književnim djelima i teorijska razmišljanja o njegovu prevođenju. Nakon toga, potrebno je dati uvid u jezičnu sliku Welshova romana.

2 DIJALEKT U KNJIŽEVNOUMJETNIČKOM DISKURSU I PRIJEVODU

2.1 Standardni jezik i dijalekt u književnoumjetničkom diskursu

Za prevođenje proznih djela karakterističan je slobodniji prijevod nego kod prevođenja npr. pravnih ili tehničkih tekstova. „Neshematiziran” (Šoštarić-Žagar, Čuljat 2014: 96) prijevod ni u kom slučaju ne umanjuje zahtjevnost prijevoda proznog djela. Književnom se prevoditelju na putu prijevoda nalazi nebrojeno mnogo zamki. Uz nedostatak „čvrsto ustanovljene metodologije”, prevoditelj u obzir mora uzeti „sadržaj, stil i (preneseno) značenje teksta.” (ibid.) Iako su sva tri aspekta jednako bitna, kao što je jasno iz uvoda, u ovom je radu od najveće važnosti druga, jezičnostilska komponenta.

Književno prevođenje podrazumijeva prijevod šarolikog podsustava standardnog jezika koji se naziva književni jezik⁴, odnosno kako ga Kovačević i Badurina (2001: 30) nazivaju, „književnoumjetnički diskurs.” Riječ je o umjetničkoj, fikcionalnoj tvorevini čija je funkcija ponajprije estetska, za razliku od jezika u stvarnosti čija je glavna funkcija komunikacijska. Drugim riječima, književnoumjetnički diskurs podsustav je u kojemu je „jezično oblikovana stvarnost podvrgnuta književnom preoblikovanju [...] u skladu s kakvim konceptualnim predloškom” (2001: 31), te se kao takav „odlikuje visokim stupnjem individualnosti i originalnosti te odstupanjem od jezičnih norma” (Šoštarić-Žagar, Čuljat 2014: 97). No kako bismo razumjeli književnoumjetnički diskurs kao podsustav standardnog jezika te odstupanja od normi koje podrazumijeva, potrebno je prvo definirati standardni jezik, a zatim i nestandardne jezične varijante.

Standardni je jezik „uređeni, normirani oblik jezika, oblik koji služi svim širim kulturnim potrebama naroda (to je jezik umjetničke književnosti, publicistike, širega novinstva, znanosti i tehnike, uprave i prava, škole itd., dakle polivalentan, mnogovrijedan), kao opće sredstvo sporazumijevanja narodne zajednice koja se tim jezikom služi.” (Proleksis enciklopedija) Dakle, bilo da je riječ o engleskom, hrvatskom ili mađarskom standardnom jeziku, članovi jedne govorne zajednice prihvaćaju jednu jezičnu varijantu kao opće sredstvo komunikacije. Kao jezik čije su norme (pravila) zapisane u gramatikama, pravopisima i rječnicima, standardni se jezik razlikuje od narodnih govora, dijalekata i narječja. Zbog toga mu se često pripisuju atributi „dobar, ispravan” te ga se smatra superiornijim u odnosu na druge varijante

⁴ U hrvatskom se nazivlju termin književni jezik često koristi kao sinonim za standardni jezik, iako tome nije tako. Književni jezik predstavlja jezik književnosti, te tako obuhvaća riječi iz dijalekata i žargona. Radi jednostavnijeg razumijevanja, u radu će se upotrijebiti termin književnoumjetnički diskurs.

jezične zajednice (Trudgill 1985, 18). Međutim, treba naglasiti kako je i standardni jezik jedna jezična varijanta u nizu jezičnih varijanti, koja je doduše zbog različitih povijesnih, kulturno-političkih i društvenih razloga dobila na važnosti kao opće sredstvo komunikacije. Kako bismo slikovito opisali suodnos standardnog jezika i drugih jezičnih varijanti jezične zajednice, možemo se poslužiti dosjetkom koju je jedan sudionik konferencije dobio sociolingvistu Maxu Weinreichu 1945. godine: „Jezik je dijalekt s vojskom,” aludirajući tako na utjecaj koji društveni i politički čimbenici mogu imati na govornike jezične zajednice u vezi položaja jezika i dijalekta (*Wikipedia*).

Iako postoji mogućnost da jedna jezična zajednica ima više standardnih jezika (zbog različitih povijesnih i društvenih razloga), njihov broj uvijek je ograničen. Nestandardne jezične varijante, s druge strane, nije tako jednostavno odrediti, s obzirom na različite podjele, ali i njihovu brojnost. Teoretičari prevođenja Hatim i Mason (prema Gregory i Carroll 1978) dijele jezične varijante na one povezane s govornikom nekog jezika i varijante s obzirom na način kako se govornik služi jezikom. „Prvi tip odnosi se na jezične varijante kao što su dijalekti (prostorne ili vremenske varijante), sociolekti (varijante povezane s društvenom stratifikacijom), idiolekti (idiosinkrazije pri jezičnoj uporabi), ili pak standardne ili nestandardne varijante.” (Hatim i Mason 1990, 39-45, cit. u Pavlović 2015, 99) Varijante s obzirom na način kako se govornik služi jezikom odnose se na registre. Kombinacije između varijanti tih dvaju grupa moguće su i česte, pa tako jedna osoba koja se koristi određenim dijalektom može mijenjati registar ovisno o situaciji. Neovisno kojom se varijantom osoba koristi, ta je varijanta u Hatimovoj i Masonovoj podjeli u odnosu ravnopravnosti sa standardnim jezikom, budući da je standardni jezik jedna od varijanti u toj podjeli.

Odstupanja od jezičnih normi u književnoumjetničkom diskursu rezultat su upotrebe nestandardnih jezičnih varijanti. Te varijante u književnim djelima mogu biti predstavljene u manjoj mjeri (ili naravno, uopće ne biti prisutne), ili, u slučaju Irvina Welsha, činiti srž njegova književnoumjetničkog diskursa. U slučajevima prisutnosti, takva se jezična varijanta u stručnoj literaturi naziva i „književnim dijalektom” (od eng. *literary dialect*, mađ. *irodalmi nyelvjárás*), a označava „stilističke konstrukte kojima se autori koriste kako bi indirektno smjestili likove i naratore u njihov društveni i kulturni milje” (Azevedo 2000: 30, cit. u Muñoz Martín 2014: 4). Uz ovu osnovnu funkciju koju spominje Azevedo, književni dijalekt može imati i mnoštvo drugih funkcija u književnom djelu usko povezanih s osnovnom funkcijom. Funkcije poput komičnog efekta, približavanja određenih likova i naratora

čitateljstvu ili njihovog distanciranja, te neizbježnog obogaćivanja jezika književnog djela, što ga čine realnijim i življim, (Meijer 2012) samo su neke od važnijih funkcija.

2.2 Načini prikaza dijalekta u književnoumjetničkom diskursu

Načini na koje je književni dijalekt predstavljen u djelima uvelike se razlikuju. Zajednički im je uvjet da „čitatelji mogu razumjeti razlike u govoru koji je na taj način predstavljen i temeljnu motivaciju takve upotrebe.” (Muñoz Martín 2014: 4) To znači da autori u većini slučajeva ne koriste „čisti” dijalekt prenesen iz jezične stvarnosti jer postoji vrlo velika vjerojatnost da ga čitatelji kao takvog neće razumjeti. Najjednostavniji način na koji autori predstavljaju književni dijalekt u tekstu jest da nakon rečenice napisane standardnim jezikom dodaju rečenicu s objašnjenjem – „rekao je to na kajkavskom/škotskom dijalektu...” Iako jednostavan, ovaj način može ispuniti željeni uvjet, a ako su čitatelji upoznati s dijalektom u pitanju, mogu ga sami sebi predočiti. Drugi je način da autor u tekst koji je pisan standardnim jezikom na određenim mjestima ubaci lekseme karakteristična za određeni dijalekt. (Meijer, 2012: 27) Ako autor želi ispuniti željeni uvjet i približiti tekst cjelokupnom čitateljstvu, ti izrazi dijalekta moraju biti razumljivi iz konteksta. Treći je način da autor iskoristi leksik i gramatička obilježja dijalekta u cijelim iskazima likova koji govore dijalektom. U ovom slučaju autor mora biti posebno pažljiv, odnosno razumjeti kompetentnost čitatelja i prilagoditi iskaz dijalekta do mjere u kojoj je razumljiv čitateljima. Četvrti je način predstavljanja književnog dijalekta najdrastičniji te je upravo riječ o načinu koji Irvine Welsh upotrebljava u *Pornu*, ali i u cijelom svom opusu. Za ovaj je način karakteristična promjena ortografije standardnog jezika u onu koja sliči fonetskoj realizaciji govorne varijante, a upotrebljava se s obzirom da „govorne varijante, a posebno hibridi, nemaju standardiziran pisani način prikaza.” (Azevedo, 2005: 160, cit. u Muñoz Martín 2014: 4). U engleskoj se literaturi za ovu pojavu koristi termin *eye dialect*, a mi ćemo u daljnjem tekstu koristiti hrvatski prijevod *nestandardna grafija* (Maček, Stanojević 2001: 9). Autori upotrebljavaju nestandardnu grafiju kako bi definirali likove i rasvijetlili njihove međusobne odnose, te na taj način doprinijeli dramatičnom efektu i sličnosti s realnošću. (Azevedo, 2005: 156, cit. u Muñoz Martín, 4) Radi ispunjavanja gore navedenog uvjeta, nestandardnom grafijom najčešće se predstavlja nestandardni izgovor (eng. *accent*) gramatike i leksika standardnog jezika, pa čitatelji mogu razumjeti tekst ako ga pročitaju naglas. Irvine Welsh u svojim romanima ponekad krši ovo pravilo i dovodi svoje romane do granice nerazumljivosti jer se, osim nestandardnim izgovorom, u romanima koristi i nestandardnom gramatikom i leksikom.

Stoga i ne čudi činjenica da je nedugo nakon izdavanja njegova prvog romana *Trainspotting* izdan i rječnik pojmova iz knjige.

Potrebno je naglasiti kako pojava nestandardne grafije najviše dolazi do izražaja u jezicima u kojima se riječi rijetko pišu onako kako se izgovaraju, odnosno u jezicima s korijenskim pravopisom (Crystal, 2005: 272), kao što je engleski jezik. U slučaju hrvatskog i mađarskog jezika, nestandardnu grafiju nije moguće do kraja izraziti (moguće je npr. naznačiti izrazima bliskim govoru da se radi o govoru – *govorti, reć, kolko*), budući da se radi o jezicima s fonološkim, odnosno morfonološkim pravopisom. (Babić, Finka, Moguš, 2004)

Možemo zaključiti kako je književni dijalekt, koji je u Welshovom slučaju prikazan nestandardnom grafijom, nositelj važnih funkcija u romanu te bi u slučaju njegovog izostavljanja u prijevodu jezičnostilska komponenta izvornika bila ugrožena. U nastavku stoga slijedi pregled različitih prevoditeljskih postupaka kojima je cilj očuvati književni dijalekt u prijevodu, s pokojom iznimkom.

2.3 Prijevod dijalekta u književnoumjetničkom diskursu

Općeprihvaćeno pravilo među prevoditeljima jest da se književno djelo pisano standardnim jezikom prevodi standardnom varijantom ciljnog jezika. Što se prevođenja dijalekta tiče, mišljenja o najprikladnijem postupku variraju. Kao što smo već spomenuli, razlog tomu složenost je dijalekta kao prijevodnog problema, odnosno nepostojanje općeprihvaćene metodologije zbog specifičnosti pojedine pojave dijalekta u književnom djelu. Postoji nekoliko mogućih postupaka: „(a) zamjena stranog dijalekta domaćim dijalektom, (b) zamjena stranog dijalekta standardnim jezikom, (c) kombinacija prva dva rješenja.” (Schmidt 2014: 139) U nastavku ćemo prokomentirati te postupke.

Prvi prevoditeljski postupak predlaže pronalazak odgovarajućeg dijalekta u ciljnom jeziku. Catford (1965, cit. u Meijer 2012: 29) predlaže ovo rješenje, vodeći se gore spomenutom logikom da se standardni jezik izvornika zamjenjuje standardnom varijantom ciljnog jezika. Iako njegovo rješenje nije neutemeljeno i funkcionira na teorijskoj razini, Catford ne navodi nikakav konkretan primjer. Naime ovaj postupak nosi sa sobom pregršt problema, a to pokazuje i veliki broj teoretičara koji su je odbacili. Jiří Levý smatra kako je „beskompromisna supstitucija dijalekta neprimjerena” te da „prijevod ne može u potpunosti prenijeti dijalekt; može ga samo naznačiti.” (Levý 1963-2011: 98-9, cit. u Schmidt 2014: 140). U slučaju zamjene dijalekta izvornika domaćim dijalektom može se dogoditi da se

radnja djela previše lokalizira. Takav bi primjer bio slučaj da su hrvatski prevoditelji Welshov urbani *Scots* dijalekt zamijenili splitskim govorom i žargonom. Splićani u Edinburghu drastično bi promijenili roman, a cijela bi situacija izgledala nesuvislom i smiješnom čitatelju ciljnoga jezika. Radi izbjegavanja nesuvislosti u radnji, prevoditelj se može odlučiti za „kulturnu transplataciju,” odnosno „premještanje čitave radnje u ciljno okruženje” (Hervey i Higgins, 1992: 29). Leith bi tada postao splitskom lukom, Leith Walk Marjanom, a Cowgate pub kafićem ili konobom. Tek bi ovakvim postupkom prijevod postao gotovo neprepoznatljivim u odnosu na izvornik. Postupak kulturne transplatacije ipak je uobičajeniji za dramska djela, odnosno kazališne adaptacije prozних djela. Velike probleme u slučaju odluke za ovaj postupak predstavlja i odabir odgovarajućeg dijalekta. Prevoditelj se prilikom odabira odgovarajućeg dijalekta ciljnog jezika treba opredijeliti za određene karakteristike izvornog dijalekta koje želi očuvati. Ako odabere zagrebački govor i žargon (ili u slučaju mađarskog jezika govor i žargon Budimpešte), temeljit će odabir na činjenici da su Zagreb (Budimpešta) i Edinburgh glavni gradovi svojih država, a pritom i Leith može zamijeniti jednim od zagrebačkih kvartova, odnosno budimpeštanskih *kerülete*. Ako odabere splitski govor i žargon, temeljit će to na činjenici da su oba grada morske luke. No bez obzira koji dijalekt odabrao, nemoguće je pronaći rješenje koje savršeno odgovara buduću da je „dijalekt previše vezan uz određenu regiju a da bi bio primjeren supstitut.” (Schmidt 2014: 140)

Drugi postupak, koji se smatra i najjednostavnijim, jest zamjena dijalekta standardnom varijantom ciljnoga jezika. Već smo naglasili da dijalekt u književnom djelu ne predstavlja samo ukras, nego sa sobom nosi određene funkcije. Upotrebom standardnog jezika te se funkcije gube, a to znači da se gubi i cjelokupni efekt koji je autor dijalektom postigao u izvorniku. Prevoditeljev bi zadatak ipak trebao biti te funkcije najprije prepoznati, ali ih i sačuvati u prijevodu.

Treći postupak čine različite kombinacije prvih dvaju postupaka, a prevoditelji u okviru ovog postupka upotrebljavaju standardni (neutralni) jezik s određenim elementima dijalekta. Prevoditelji u različitoj mjeri mogu aludirati na dijalekt, „ali ne u tolikoj mjeri da bi nas to asociralo na specifične lokalne prilike.” (Schmidt 2014: 143) Jiří Levý tako smatra kako je to najbolje učiniti upotrebom jezičnih sredstava (fonetskih, leksičkih i sintaktičkih) koja su zajednička većem broju regija. (Levý 1963/ 2011: 98-9, cit. u Schmidt 2014: 140) Autori poput Wechslera predlažu upotrebu „izmišljenog” odgovarajućeg dijalekta. (Wechsler 1998: 124-5, cit. u Schmidt 2014: 141). Prevoditelj bi u tom slučaju izmijenio standardni jezik tako da bi čitatelji prepoznali da je riječ o dijalektu, a istovremeno bi izbjegao sve probleme na

koje bi naišao kada bi preuzeo postojeći dijalekt. (Meijer 2012: 33) Naravno, glavni je uvjet da taj „izmišljeni” dijalekt bude razumljiv kao u izvorniku.

Navedeni pregled postupaka prevođenja dijalekta bit će od velike koristi za analizu prijevoda dijalekta u Welshovu romanu. No prije analize potrebno je osvrnuti se na roman *Porno*. Važno je dati kratak pregled odnosa naratora, te jezične slike romana, budući da osim nestandardne grafije (odnosno edinburške varijante dijalekta *Scots*) roman sadrži i druge varijante nestandardnog jezika. Osim toga, potrebno je i naglasiti funkciju koju nestandardne varijante nose u *Pornu*.

3 O ROMANU *PORNO*

Roman *Porno*, dio „Edinburške trilogije” i nastavak Welshove najveće uspješnice, romana *Trainspotting*, objavljen je 2002. godine. U ovom poglavlju donosi se kratak sadržaj romana, kroz opise naratora i njihovih odnosa, s obzirom na to da su nam njihova karakterizacija i odnosi važni za analizu nestandardnih elemenata. Nakon toga slijedi jezična slika romana, odnosno opis raslojenosti jezika u naracijama likova.

3.1 Sadržaj i naratori

Deset godina nakon događaja iz *Trainspottinga* ponovno se susrećemo s istom osnovnom „garniturom” likova. Simon „Sick Boy” Williamson vraća se iz Londona u Leith jer je od svoje tete naslijedio pub. U Leithu ponovo postaje stari Sick Boy – na prvi pogled simpatičan i pristupačan, no ipak „stari lisac” koji će svima naškoditi samo kako bi njemu bilo dobro. Na pamet mu pada nova ideja, snimanje porno filma. Za to mu pak nedostaje novčanih sredstava, ali mu se sreća osmijehne kada sretne svog starog poznanika Marka Rentona. Mark Renton skrasio se u Amsterdamu nakon što je ukrao novac Sick Boyu, Begbieju i Spudu na kraju *Trainspottinga*. Iako vodi uspješan klub u Amsterdamu, takav mu život počinje biti dosadan. Sick Boy otkrije gdje se Renton skriva i nagovori ga da se vrati u Edinburgh i Leith, no tek nakon što ga je uvjerio da je Frank Begbie još uvijek u zatvoru. Begbieja je najviše pogodila Rentonova krađa. Većinu 1990-ih proveo je u zatvoru zbog ubojstva, a nakon izlaska glavni mu je cilj pronaći Rentona i osvetiti mu se za krađu. Ipak, po izlasku iz zatvor najveći mu je problem snaći se u novom, neprepoznatljivom svijetu. Danny „Spud” Murphy nije se uspio riješiti svojih poroka iz prošlosti. Problemi s drogom odražavaju se na njegov obiteljski život te ga supruga Ally napušta s njihovim sinom. Kao jedini izlaz vidi pisanje knjige o povijesti Leitha, no nakon što mu to ne pođe za rukom, ne vidi drugi izlaz nego smrt. Nikki Fuller Smith jedina je (nova) naratorica. Studentica iz Londona preko svoje cimerice Diane upoznaje Rentona i Sick Boya. Nakon što završi u vezi sa Sick Boyjem, odluči glumiti u njegovom porno filmu.

Glavna radnja romana odvija se oko porno filma radi kojeg su Sick Boy i Renton udružili snage. Film se snima u zatvorenom dijelu Sick Boyjeva puba, a u njemu uz Nikki sudjeluju i Sick Boyjevi poznanici iz Leitha i Edinburgha. Nakon što shvate da im Rentonov novac nije dovoljan, osmisle lukav plan i „uskrate” navijačima Glasgow Rangersa njihovu ušteđevinu. Film postigne veliki uspjeh na pornografskom festivalu u Cannesu, ali Sick Boyjev egoizam tada izade na vidjelo te on preuzme sav uspjeh filma na sebe. Ipak, kao i na kraju

Trainspottinga, Renton prevari Sick Boya, te zajedno s Nikki i Diane pobjegne u San Francisco.

Dvije sporedne radnje odnose se na živote Spuda i Begbieja. Spud se nikako ne može odviknuti od droge. Vrijeme provodi u društvu ljudi s jednakim porocima ili piše knjigu o povijesti Leitha. Nakon što ga Ally i sin napuste, a njegov rukopis izdavač odbije, Spud odluči kako će svima biti lakše bez njega. Stoga odluči prisiliti Begbieja da ga ovaj ubije. Spud preživi Begbijevu premlaćivanje, i nakon izlaska iz bolnice ponovo može vidjeti budućnost za sebe i svoju obitelj. Begbieja pak zatvor nije ni malo promijenio. Njegova impulzivna i nasilna narav još je izraženija zbog društvenih i tehnoloških promjena na koje se ne može naviknuti. Njegovo nasilje nema mjeru, pa tako premlati i Spuda. Nakon što Sick Boy slaže Rentonu da je Begbie u zatvoru, iako je već odavno izašao, Begbie čini sve kako bi se osvetio Rentonu. U trenutku njihova konačnog susreta, Begbieja prilikom prelaska ceste udari automobil i završi u komi. Na samom kraju romana, prevareni Sick Boy posjećuje Begbieja i uz vrijeđanje mu ispriča sve podvale koje je namjestio njihovom društvu. Begbie se odjednom naglo probudi i zgrabi Rentonovu ruku.

3.2 Jezična slika romana

Prvo što čitatelju izvornika upada u oči jest da Welsh upotrebljava nestandardnu grafiju kako bi na papiru predočio edinburšku varijantu dijalekta *Scots*. Goran Schmidt (2014: 143-144) u svom je radu dao pregledan prikaz jezičnih varijanti Škotske. Prema njegovoj podjeli, edinburški dijalekt urbani je dijalekt *Scotsa*, germanskog jezičnog varijeteta kojim se govori u južnom dijelu Škotske (*Lowland Scotland*) i dijelovima Sjeverne Irske (Ulster). „Urbani *Scots* se razlikuje od standardnog engleskog po tome što sadrži regionalni leksik, poneke standardne riječi imaju drukčije značenje, a osim toga *Scots* ima specifičan izgovor. Razlike u gramatici su rjeđe.” (Schmidt 2014: 143-144) Welsh je na poseban način prilagodio pisanje urbanog *Scotsa* tako da odražava način izgovora, budući da dijalekt nema standardizirani pravopis. Takva se ortografija u većini slučajeva ipak odražava na standardnom leksiku. U slučajevima kada je Welsh upotrijebio neku izvornu riječ iz *Scotsa*, poput *blether* (razgovor, *beszélgetés*) - *Jist came roond fir a fuckin blether, eh*, značenje riječi razumljivo je iz konteksta i ne bi trebalo predstavljati problem čitateljima. Elementi nestandardne grafije u analizi će biti svrstani u posebnu kategoriju.

Osim edinburške varijante dijalekta *Scots*, Welshovi naratori u romanu upotrebljavaju i lekseme iz škotskog engleskog i britanskog engleskog razgovornog jezika i žargona. Iako je

razgovorni stil dio standardnog jezika, „osobitosti [razgovornog stila] redovito odudaraju od jezične norme te razgovorni stil stavljaju na svojevrsno razmeđe između standardnosti i nestandardnosti.” (Bijelić 2009: 65) U analizi će ovi elementi biti u odvojenoj kategoriji od elemenata nestandardne grafije budući da se za razliku od njih nalaze u rječnicima. Također, u analizi će elementi razgovornog jezika i žargona biti svrstani u istu kategoriju jer, ako usporedimo gore navedenu definiciju razgovornog jezika i definiciju žargonizama kao izraza, značenja i sintagmi koji ne pripadaju standardu i normi (te manjkavost literature i terminologije o kojoj će biti riječi u poglavlju o metodologiji), a samim time „ne pripadaju ni razgovornomu funkcionalnom stilu standardnog jezika,” (Frančić, Hudeček, Mihaljević 2005: 243), iako su u njemu česta pojava, doći ćemo do zaključka kako je granica između kolokvijalizama i žargonizama u hrvatskom jeziku tanka i nejasna. U engleskom je jeziku ta granica jasnija zbog obilja detaljne stručne literature. Mađarskom jeziku uz stručnu literaturu u prilog ide i ujednačenost osnovnog leksika o čemu ćemo detaljnije govoriti u poglavlju o metodologiji koje slijedi.

Unutar kategorije razgovornog jezika i žargona potrebno je bilo izdvojiti i „diskursne oznake” (vidi Nigoević, 2011: 127) (eng. *discourse markers*, mađ. *diskurzusjelölő*), s obzirom na njihovu čestu pojavu. Diskursne oznake riječi su i fraze koje zbog „nastojanja [govornika] da ponudi sugovorniku upute o interpretaciji iskaza u danom kontekstu [...] ne pridonose više propozicijskom sadržaju komunikacije već djeluju na razini organizacije diskursa.” (Nigoević 2011: 127) Diskursne oznake izrazito su heterogena skupina jezičnih elemenata budući da predstavljaju funkcionalno-pragmatičku kategoriju. Za razliku od ostalih pragmatičkih kategorija (npr. uzvik, vokativ) s kojima dijele (neke od) formalnih obilježja, diskursne oznake pokazuju govornikovu procjenu uloge aktualnog iskaza unutar šireg diskursa. (Nigoević 2011: 138)

Još jednu kategoriju nestandardnog jezika u romanu čine vulgarizmi i psovke. Vulgarizmi i psovke „pripadaju sferi emocionalnog i ekspresivnog govora, a izrazito su negativno markirane.” (Katnić-Bakaršić 1999: 85) Iako se najčešće pojavljuju u razgovornom stilu, često su prisutne i „u književnoumjetničkim tekstovima u svrhu stilizacije i govorne karakterizacije likova” (Katnić-Bakaršić 1999: 85), kao što je slučaj u ovom romanu. Za ovu kategoriju također je bitno naglasiti kako vulgarizmi i psovke „nisu isti jezični fenomen” (Pilch 2011: 37). Naime, iako se vulgarizmi mogu pojaviti samostalno, oni su najčešće dio psovke, koja može, ali i ne mora, sadržavati u sebi vulgarizme. U detaljnijem opisu ove kategorije posebno će biti označeno kada je riječ o vulgarizmu, a kada o psovci.

3.3 Raslojenost jezika i funkcija nestandardnih varijanti u romanu

Svako poglavlje romana unutarnji je monolog jednog od pet naratora, uz naravno dijaloge s drugim likovima. Likovi Sick Boya, Rentona i Nikki uključeni su u glavnu radnju romana, pa je njihovih poglavlja više. Budući da je ponekad riječ o istim događajima, oni su ispričani iz više perspektiva. Za ovaj je rad jezičnostilska razlika među naratorima važnija od sadržajne, pa u nastavku slijedi pregled jezičnih varijanti svakog od naratora.

Naracije Spuda i Begbieja u potpunosti su napisane edinburškom varijantom dijalekta *Scots*, odnosno nestandardnom grafijom. Njihov jezik ponajprije ocrtava okruženje u kojem žive. Obojica cijeli život borave u Leithu i okruženi su varijantom koju koriste. Također, njihov jezik ocrtava njihovu životnu situaciju. Oba lika na neki su način izgubljeni u svijetu u kojem žive. Spud je depresivan, ne može se izvući iz pakla droge i ne vidi drugi izlaz nego smrt. Begbie se ne može pomiriti s promjenama koje su ga snašle nakon izlaska iz zatvora te njegov nasilnički stil života nikako ne funkcionira u novom, modernom poretku. Njihove životne priče u romanu, a samim time i jezik kojim se služe, dosta su slični. Prevoditelj tako njihov jezik može suprotstaviti ostalim naratorima i olakšati si posao nivelacije jezika u prijevodu. Treba napomenuti kako se njihovi idiolekti ipak razlikuju u manjoj mjeri. Begbiejev jezik obiluje vulgarizmima i psovka, a u Spudovoj naraciji upotrijebljeno je mnogo više diskursnih oznaka nego kod ostalih naratora.

Naracija Rentona i Sick Boya još je međusobno sličnija od naracije Spuda i Begbieja. Obojica naratora izmjenjuju standardni engleski jezik i edinburšku varijantu dijalekta *Scots* ovisno o situaciji u kojoj se nalaze. Žive u okruženju u kojem upotrebljavaju standardni engleski jezik kao sredstvo komunikacije, ali upotrebom standardne varijante također žele pokazati kako su napredovali i odmaknuli se od starog društva. Drugim riječima, oni razmišljaju na standardnom engleskom te ga koriste u svojim unutarnjim monolozima. Edinburšku varijantu dijalekta *Scots* upotrebljavaju u međusobnom dijalogu i u dijalozima sa starim poznanicima kako bi pokazali „solidarnost” (Hudson, 1996: 122) prema govornicima edinburške varijante dijalekta *Scots* i ukazali na svoj identitet. U njihovom se govoru također često pojavljuju leksemi iz škotskog engleskog i britanskog engleskog razgovornog jezika i žargona.

Naracija jedine naratorice, Nikki, napisana je na standardnom engleskom jeziku. Takav jezik odgovara i njejoj životnoj situaciji. Nikki potječe iz engleske obitelji iz više klase te je jedina studentica među naratorima. Vrlo rijetko u dijalozima koristi edinburšku varijantu

dijalekta *Scots* (u analiziranom materijalu nije iskoristila niti jednu riječ), a takva upotreba mogla bi se protumačiti kao približavanje ostalim likovima. Za razliku od nestandardne grafije, u njenom se govoru pojavljuju elementi škotskog engleskog i britanskog engleskog razgovornog jezika i žargona, ali u manjoj mjeri nego kod Rentona i Sick Boya.

Kao što se može vidjeti iz pregleda nestandardnih jezičnih varijanti naratora u romanu, dijalekt, odnosno nestandardne jezične varijante imaju funkciju karakterizacije likova. Jezik je u direktnoj je vezi s životnom pričom i karakterima likova te ih na taj način međusobno razlikuje i smješta na društveni položaj.

Nakon metodologije u sljedećem poglavlju, slijedi najprije kvalitativna, a zatim i kvantitativna analiza nestandardnih varijanti u romanu.

4 METODOLOGIJA

Za početak kvalitativne, a zatim i kvantitativne analize bilo je potrebno najprije odabrati materijal koji će se analizirati. Izvornik, *Porno* (Jonathan Cape, 2002), sadrži 483 stranice, te sam odlučio nasumice odabrati jednu stranicu s mnoštvom elemenata nestandardne grafije kako bih stekao dojam koliko građe za analizu jedna stranica sadrži. S obzirom na detaljnu analizu odlučio sam analizirati po 2 stranice svakog od pet naratora, odnosno ukupno 10 stranica. U analizu su uključeni ovi dijelovi izvornika: Sick Boy – poglavlje „Scam # 18,732“ (str. 4-6), Nikki – poglavlje „!...naughty secrets...“ (str. 38-40), Begbie – poglavlje „TENSION IN THE HEID“ (str. 157-159), Spud – poglavlje „Leith Will Never Die“ (str. 259-260), Renton – poglavlje „Whores of Amsterdam Pt 5“ (str. 297-299).

Zatim je uslijedila kvalitativna analiza izvornika. Iz izvornika sam zapisao sve elemente nestandarda te ih definirao kako bi ih nakon analize i usporedbe s prijevodima postupkom kodiranja mogao svrstati u određene kategorije. Za analizu sam koristio internetsko izdanje rječnika Collins koje se pokazalo kao adekvatan izvor za većinu definicija koje sam tražio. Ipak, za neke izraze *Scotsa*, škotskog engleskog i britanskog engleskog žargona morao sam se poslužiti specijaliziranim rječnicima, točnije internetskim rječnikom Scotranslate, za prijevod sa škotskog engleskog na standardni engleski jezik, i pomalo zastarjelim, ali svakako korisnim, rječnikom žargona *A Dictionary of Slang and Unconventional English*. Za orijentaciju mi je pomogao i rječnik *Urban dictionary* koji uređuje internetska zajednica.

Nakon dovršetka ove faze, uspoređivao sam izvornik i prijevode rečenicu po rečenicu i pronalazio rješenja nestandardnih elemenata iz izvornika u prijevodima. Hrvatski prijevod objavljen je iste godine kao i izvornik, 2002., a jako je zanimljiva činjenica da je u prijevodu sudjelovalo pet prevoditelja – Borivoj Radaković, Ivan Polić, Mirna Herman, Selma Dimitrijević i Suzana Sesvečan. Mađarski prijevod, djelo Ferenca Pordána, objavljen je dvije godine kasnije. U nastavku je opisana problematika s kojom sam se suočio prilikom postupka kodiranja, odnosno kategorizacije nestandardnih elemenata.

Veliki problem za podjelu nestandardnih oblika u hrvatskom prijevodu predstavlja neusuglašenost oko naziva za govor određenih grupa ljudi koji izlazi iz okvira standardnog jezika, pa se tako u lingvističkoj terminologiji hrvatskoga jezika žargon, sleng, šatrovački govor i argot smatraju sinonimima. Nastojao sam doskočiti tomu terminološkom ograničenju tako da sam podjelu, uz osnovnu razliku između kolokvijalizama i žargonizama, planirao

temeljiti na geografskoj rasprostranjenosti žargonizama. Takva podjela uključivala bi kolokvijalizme, žargonizme, regionalizme i lokalizme.

Nažalost, uskoro sam morao odustati od takve detaljnije podjele zbog nedostatka literature na kojoj bih je mogao temeljiti. Osnovna literatura i najkompletnija rječnička baza hrvatskog jezika, Hrvatski jezični portal, ne uključuje detaljno razrađenu geografsku podjelu te sam morao pribjeći specijaliziranoj literaturi. Jedini rječnik hrvatskih žargonizama, Rječnik hrvatskog žargona (2013), prošireno izdanje Rječnika šatrovačkog govora (1981), sadrži podatke o geografskoj rasprostranjenosti samo za određene žargonizme, dok za druge nije jasno definiran opseg njihove rasprostranjenosti. Iako autor Tomislav Sabljak tvrdi da je „označavanjem lokalizam, regionalizam, žargonizam, htio [...] samo označiti gdje su [izrazi] nastali, gdje su zabilježeni i kakvo je njihovo kretanje u jezičnoj zajednici” (Sabljak 2013: 33), većini izraza nedostaje leksikografska odrednica te su tako obilježeni samo kao žargonizmi. Autor je svjestan težine takve podjele te navodi kako je „vrlo komplicirano dijeliti kolokvijalizme od žargonizama jer jedan lokalizam u svom kretanju prelazi granice i u toj uzavreloj komunikaciji može poprimiti značenje regionalizma, kao što regionalizam može u dugotrajnoj uporabi postati standard.” (Sabljak 2013: 33) Iako je vrlo teško odrediti geografsku rasprostranjenost nekog pojma, prijeko je potreban sustavniji rječnik hrvatskoga žargona, budući da je to područje jezika kod nas jako slabo obrađeno.

Podjela po geografskoj rasprostranjenosti bila bi izrazito problematična za mađarski jezik budući da „dijalekti [u mađarskom jeziku] [...] ne utiču u velikoj meri na jedinstvenu leksiku” (Andrić 2002: 14) Drugim riječima, osnovni leksik u upotrebi na području cijele Mađarske poprilično je ujednačen. Zbog ujednačenosti osnovnog leksika inovativnost i brojnost u mađarskom se jeziku ispoljavaju u razgovornom jeziku i žargonu, pa je tako „najrasprostranjeniji sloj mađarskog jezika [...] govorni jezik” (Andrić 2002: 13). Josip Mašić naglašava kako i u mađarskom jeziku, ali i drugim jezicima, „oštre razlike između [slenga i žargona] gotovo da i nema,” (Mašić 2016: 11), pa ćemo zbog tih terminoloških problema i hrvatske literature koristiti termin žargon u ovom radu.

Kao osnovna literatura za analizu mađarskog prijevoda Welshova romana poslužili su mi jednojezični rječnik mađarskog jezika *Magyar értelmező kéziszótár*⁵ (1992.) i dvojezični *Mađarsko-hrvatski rječnik* (2013.). Iako je riječ o kvalitetnim i opsežnim rječnicima kojima

⁵ *Dosl. prijevod* Kratki jednojezični rječnik mađarskog jezika

sam obuhvatio standardni i razgovorni jezik, za žargonizme mi je bio potreban specijaliziraniji rječnik žargona. Izrazima je svakako najbogatiji rječnik mađarskog žargona *Magyar szlengszótár*⁶ (2009.) autora Zoltána Kövecsesa. Kao i u slučaju *Rječnika hrvatskog žargona*, ovaj rječnik predstavlja popis žargonizama koje je autor skupio tijekom godina i definicije tih izraza, odnosno sinonime iz standardnog jezika. Za razliku od Sabljakova rječnika, Kövecsesov rječnik za svaki izraz navodi i primjer rečenice, ali jednako ograničava detaljniju podjelu žargonizama u određene kategorije, kao npr. prema geografskoj rasprostranjenosti. U definiranju žargonizama od velike pomoći bio je i rječnik žargona na internetskoj stranici *hogymondom.hu*, budući da se svakodnevno dopunjava novim žargonima koji moraju proći provjeru administratora i korisnika stranice prije nego postanu rječničko blago.

⁶ *Dosl. prijevod* Rječnik mađarskog slenga

5 KVALITATIVNA ANALIZA

5.1 Kategorije kvalitativne analize

Uzevši u obzir probleme s terminologijom i literaturom, kategorije nestandardnih izraza nisu „objektivne”, odnosno ne podliježu nekoj već postojećoj podjeli. Podjela proizlazi iz analize izvornika, prijevodne građe i literature, a temelji se na ulozi riječi u kontekstu. Primjerice, u prijevodu rečenice *Look, you'd better just go, **mate**, Rab stands up.* - „Čuj **stari**, bolje bi ti bilo da odeš – ustane Rab” (Bolje bi ti bilo da odeš, čovječe)⁷, riječ *stari* ima kolokvijalno značenje (prijatelj, poznanik) koje nije navedeno u rječniku. U drugom slučaju, *I relaxed to enjoy the show with a Havana cigar, well, a slim panatella.* - „...i opustio se kako bi uživao u predstavi s havanskom cigarom u ruci, dobro, bio je to tanki **džoint**” (i opustio se kako bih uživao u predstavi s cigarom Havana, dobro, s tankom dugačkom cigarom), problem predstavlja kategorizacija riječi *džoint*. Hrvatski jezični portal svrstava je u kolokvijalizme, a Sabljak je spominje u svom rječniku žargona. Stoga su, kao što smo već naveli, u trećoj kategoriji podjele kolokvijalizmi i žargonizmi izjednačeni kao riječi čije značenje odstupa od standardnog. Za razliku od razgovornih leksema koji su pridruženi žargonizmima u trećoj kategoriji, osobitosti razgovornog stila na fonološkoj i sintaktičkoj razini čine zasebnu drugu kategoriju. Prvu kategoriju predstavljaju psovke i vulgarizmi.

Kategorije podjele „riječi koje odstupaju od standardnog jezika” za mađarski su prijevod jednake kao i u analizi hrvatskog prijevoda. Prvu kategoriju čine psovke i vulgarizmi, drugu kategoriju osobitosti razgovornog stila na fonološkoj i sintaktičkoj razini te treću kolokvijalizmi i žargonizmi, iako je granica između kolokvijalizama i žargonizama u mađarskom jeziku jasnija zbog gore spomenutih jezičnih prilika. Drugim riječima, prilikom analize mađarskog prijevoda nije bilo problema s različitom kategorizacijom riječi u različitim rječnicima. Glavni problem, očekivano, predstavljale su strukturne razlike između izvornog jezika i jezika prijevoda. Mađarski prijevod rečenice *Sorry, bud, just **thought ye wir somebody ah knew for a second, I explain.*** - „Bocs, haver, csak egy pillanatra **összetevésztettelek** az egyik ismerősömmel” (Oprosti, stari, na trenutak sam te zamijenio s

⁷ Prilikom navođenja primjera rečenica iz izvornika i hrvatskog prijevoda, kurzivom je prvo napisana rečenica iz izvornika, zatim rečenica iz prijevoda u navodnim znakovima te vlastiti, doslovni prijevod u zagradi

jednim poznanikom)⁸ dobro prikazuje strukturne razlike između engleskog i mađarskog jezika. Naime, u mađarskom je jeziku kao aglutinativnom na osnovu (*összetevészt* – pobrkati, zamijeniti) dodan sufiksni morfem *–ett* kojim je radnja smještena u prošlost. Nakon morfema za izražavanje perfekta, prema pravilu, dodan je interfiks *–e* ispred sufiksalnog morfema *–lek* kako bi se izbjeglo ponavljanje tri suglasnika u nizu. Sufiksni morfem *–lek* predstavlja pak jednu vrlo zanimljivu posebnost mađarskog jezika. Ovaj se morfem koristi samo za tvorbu prvog lica jednine prezenta indikativa tranzitivnog glagola čiji je živi objekt u drugom licu. To bi značilo da su dva elementa napisana nestandardnom grafijom (zamjenica u funkciji objekta i glagol – *ye wir*) u izvorniku zamijenjena jednim standardnim izrazom (*összetevésztettelek*) pa se stoga oba smještaju u kategoriju standardnog jezika u rezultatima analize mađarskog prijevoda.

5.2 Kategorija vulgarizama i psovki

Vulgarizam koji se najčešće pojavljuje u izvorniku je *fuckin(g)*, iskorišten kao pridjev ili prilog u funkciji pojačivača (eng. *intensifier*, primjeri 1 i 2). U ovome slučaju do izražaja dolaze strukturne razlike između engleskog i hrvatskog jezika, budući da govornici hrvatskoga jezika nemaju običaj koristiti vulgarizme u ovoj funkciji kao pridjeve ili priloge. Stoga je u hrvatskom prijevodu ovaj vulgarizam u većini slučajeva izostavljen ili zamijenjen standardnim pridjevima i priložima (*malo, sigurno, pošteno, naravno, prokleta*), kao što pokazuje primjer 3. U drugim je slučajevima zamijenjen karakterističnim hrvatskim psovka (*u pičku materinu, naravnati pičku, mater ti jebem usranu, u kurcu, jebo te*) i vulgarizmima (*jebiga, jebote, kurac, pička*) kao u primjerima 4 i 5. Na pojedinim se mjestima ipak pojavljuje u psovka kao pridjev ili prilog u istoj funkciji (jeben[o], kurčev[o], usran[o], glup[o]), ali takvo bi se pojavljivanje moglo okarakterizirati kao izravan utjecaj engleskog jezika na hrvatski (primjeri 6 i 7).

1. *That's what comes ay huvin **fuckin** brains* – „Eto što se događa kad imaš mozak”
2. *Some cunt's tryin tae **fuckin well** brek in here* – „Neka pizda pokušava provaliti unutra...”
3. *...the cunts huv **fuckin well** forced it* – „Pizde su **pošteno** navalile” (Gadovi su jako navalili)
4. *Muh heid is **fuckin** nippin* – „Glava mi se raspada **u pičku materinu**”
5. *Naw it's **fuckin** well no her* – „Nije ona, **kurac**”

⁸ Prilikom navođenja primjera rečenica iz izvornika i mađarskog prijevoda, kurzivom je prvo napisana rečenica iz izvornika, zatim mađarski prijevod iz knjige u navodnicima te vlastiti prijevod mađarskog prijevoda u zagradi

6. *You **fucking** bitch...* – „Ti **jebena** kujo“
7. ***Fucking** cunt!* – „Kravo **glupa!**“ (Pizdo glupa!)

Za razliku od govornika hrvatskog jezika, govornici mađarskog jezika koriste vulgarizme kao pridjeve i priloge u funkciji pojačivača, pa mađarski prevoditelj nije imao posebnih problema s prevođenjem najučestalijeg vulgarizma *fuckin(g)*. Prevoditelj je u najviše slučajeva iskoristio vulgarizam *kibaszott* kao pridjev, odnosno *(ki)baszottul* kao prilog (primjeri 8, 9 i 10). Kao prilog prevoditelj je iskoristio i vulgarizam *kurvára* (primjer 11) te *bazmeg*, koji nije niti u funkciji pridjeva niti priloga, već otprilike odgovara hrvatskom vulgarizmu *jebote* (primjer 12). Osim nekoliko mjesta na kojima je ovaj vulgarizam ipak izostavljen, prevoditelj je iskoristio i psovku *mi a faszra* (primjer 13), vulgarizme *szemét*, *basszus* (primjer 14) te *bassza meg*.

8. *Muh heid is **fuckin** nippin* – „**Kibaszottul** hasogat a fejem“ (Užasno me boli glava)
9. ***Fuckin** right the wee cunt didnae ken* – „Hát ja, a kis pöcs tényleg **baszottul** nem vágja, mi a pálya“ (Naravno da mala pizda stvarno nije znala)
10. ***Fuckin** wee poof* – „**Kibaszott** kis köcsög“ (Usrani mali peder).
11. *Some cunt's tryin tae **fuckin well** brek in here* – „Valami fasz **kurvára** megpróbál betörni ide...“ (Neka pizda pošteno pokušava provaliti unutra)
12. *Bit hud oan a **fuckin** minute* – „De várjunk már egy kicsit, **bazmeg**“ (Ali čekaj malo, jebote)
13. *Whit ye **fuckin** waitin fir* – „**Mi a faszra** vársz még“ (Koji kurac čekaš)
14. *Don't **fucking** bleat...* – „**Basszus**, ne mekegj már itt nekem...“ (Jebi se, nemoj mi tu kmečati)

Izravan utjecaj engleskog jezika vidljiv je i kod prijevoda vulgarizma *fuck* u izrazima *what the fuck* te *how the fuck*, koji u hrvatskom prijevodu prenose istu funkciju pojačivača psovkom *koji kurac* (primjer 15). U preostala dva slučaja izraz *what the fuck* preveden je psovkom *jebo te* (primjer 16). Nadalje, vulgarizam *fuck* pojavljuje se samostalno ili kao osnova u izvedenicama (vulgarizmima ili psovka) u sljedećim primjerima: *fuck* (*ševa*), *fucker* (*pizdek*), *fuck off* (*odjebi, makni mi se s očiju*), *fuck up* (*zajebem*), *for fuck sake* (*jebo ti život*), *well fucked* (*stvarno zakurac*). U izvorniku se rjeđe pojavljuje sinonim *to screw* koji je preveden žargonskim vulgarizmom *ševiti* (*poševiti*) (primjer 17). Na isti način prevedene su i imenice iz izvornika koje nisu vulgarne, točnije žargonizam *ride* (*ševa, poševila*) i eufemizam *child-bending* (*ševa s djecom*).

15. *...so **what the fuck's** going on here, Simon?* – „...i zato **koji se kurac** tu događa, Simon?“
16. ***What the fuck** was this?* – „**Jebo te**, šta je sad ovo?“

17. ...**screwing**, or trying to **screw**, a student. – „...ševi, to jest pokušava poševiti, studenticu.“

Mađarska prijevodna rješenja za izraze *what the fuck* i *how the fuck* također prenose istu funkciju pojačivača, a uključuju psovke *mi a fasz* i *mi a szar* koje odgovaraju hrvatskoj psovci *koji kurac*, te psovku *hogy a faszba* (primjer 18). Bilo samostalno ili kao dio psovke, vulgarizam *fuck* nalazi se i u sljedećim primjerima: *fuck* (*kefélés*), *fucker* (*pöcs*), *fuck off* (*basszus, húzz el a picsába* – primjer 20, *basszódj meg*), *fuck up* (*elcseszem*), *for fuck sake* (*basszus*) – primjer 19, *well fucked* (*kurvára nem oké*). Sinonim *to screw* preveden je vulgarizmom *megkefél* (primjer 21). Isti vulgarizam u mađarskom je prijevodu iskorišten na mjestu žargonizma *ride* (primjer 22).

18. **What the fuck** dae ye mean? – „**Hogy a faszba** érted ezt?“ (Kako to misliš, jebote?)

19. *Even fuckin Bermondsey's got it now, for fuck sake* – „**Basszus**, még az a kurva Bermondsey is rajta van már a hálózaton“ (Čak je i prokleti Bermondsey sad ima, jebem mu mater)

20. ...so do us all a favour and just **fuck off** out my face. – „...úgyhogy tégy nekünk egy szívességet, és **húzz el a picsába** innen, oké? (...i zato nam učini uslugu i odjebi od mene)

21. ...**screwing**, or trying to **screw**, a student – „**megkefélt**, vagyis inkább próbált **megkefélni** egy diákot“ (poševio, to jest pokušao poševiti studenticu)

22. *If every cunt had a ride whin they hud a heidache...* – „Ha mindenki **kefélné egyet**, amikor fáj a feje...“ (Kad bi se svatko poševio kada ima glavobolju...)

Drugi je vulgarizam po zastupljenosti imenica *cunt*. U većini slučajeva ta imenica prevedena je hrvatskim vulgarizmom *pizda* (varijacije *pizdek* te deminutivi *pičkica* ili *pizdica* kada ispred imenice stoji pridjev *wee* [malen]), osim u rijetkim slučajevima kada je prevedena psovka *kravo* (primjer 23) i *kreteni* (primjer 24). Brojne su i izvedenice vulgarizma *shit(e)*: *shit* kao glagol (*ukenjao, usranu*) *shite* kao pridjev (*zajebavati*), *shite* kao imenica (*zakurac je*) – primjer 25, *to talk shite* (*serem nešto*) – primjer 26, *catnip shit* (*sranja*). U prijevodu su određene izvedenice zamijenjene standardnim jezikom, poput *shitload* (gomila), *shittin up* (zaprlja), ali i razgovornim jezikom: *shit-tray* (klozet-kutija).

23. *Fucking cunt!* – „**Kravo** glupa!“ (Pizdo glupa!)

24. *These fucking London Transport cunts...* – „Ti **kreteni** iz London Transporta...“ (Ti prokleti kreteni iz London Transporta)

25. *It's no fucking awright, I snap, - it's shite* – „Ma jebo te, nije u redu – otresem se na njega – **zakurac je**.“ (Ma koji kurac, nije u redu – puknem - sranje je)

26. ...content, full of myself, **talking shite**, hatching plans to rule the world. – „pun prezira, pun sebe, **serem nešto**, kujem planove o osvajanju svijeta.“ (zadovoljan, pun sebe, pričam pizdarije, kujem planove o osvajanju svijeta)

U mađarskom su prijevodu vulgarizmi *fasz* (primjer 28) i *pöcs* najčešća prevoditeljska rješenja za imenicu *cunt*. Prevoditeljska rješenja koja nisu toliko česta uključuju vulgarizam *kurvára*, prilog u funkciji pojačivača (primjer 27) te imenice *picsa* (primjer 29) i *kurva*. Po zastupljenosti u izvorniku slijede brojne izvedenice vulgarizma *shit(e)*, zamijenjene vulgarizmima u mađarskom prijevodu: glagol *to shite* (*beszartál, összeszarta magát* – primjer 30), pridjev *shite* (*shite paper – egy rakás szart*) – primjer 31, imenice *shite* (*egy rakás szár*), *shit-tray* (*macskaszar*). Nekoliko takvih izvedenica u mađarskom je prijevodu zamijenjeno izrazima iz razgovornog jezika i žargona: *talk shite* (*marhasáért dumálok*), *shitload* (*egy nagy adag*), *shittin up* (*frászt hozza rám*), *catnip shit* (*mackapiát*).

27. *That's thaimie thinkin thit nae **cunt's** in!* – „Ezek azt hiszik, hogy **kurvára** nincs itthon senki!” (Oni misle da kod kuće nema jebeno nikog!)
28. *The door flies open, **the cunts** huv fuckin well forced it.* – „Aztán hallom, hogy ezek **a faszok** kurvára felnyomják az ajtót.” (Zatim čujem kako su proklete pizde otvorile vrata)
29. *Ah cannae understand aw they **cunts** thit say...* – „Kurvára nem bírom megérteni, mer' mondják a **picsák...**” (Proketo ne mogu razumjeti, jer pizde kažu...)
30. *...but eh's fuckin well **shat** it right away.* – „...de már kibaszottul **összeszarta magát**.” (Ali već se pošteno usrao)
31. *...tae rip people up for **shite** paper about work...* – „...hogy a melójuk **egy rakást szart** se ér...” (...da nam posao ne vrijedi ništa...)

Za analizu ove kategorije u hrvatskom prijevodu, potrebno je spomenuti i izdvojene slučajeve kao što su imenice *bastard(s)* (*pizdica, smeće*), *bitch* (*kurvice, kuja*), *whores* (*kurve*), *dick* (*kurca*), *poof* (*pederko*), *knob* (*kurac*) te izvedenice glagola *to piss* (na *Scots* dijalektu *to pish*): *pish* (*pišao*), *take pish* (*zajebavaš*), *piss off* (*odjebi*) – primjer 32. U manjoj mjeri prisutno je i nadoknađivanje psovki i vulgarizama na mjestima na kojima se u izvorniku ne pojavljuju: *crapping* (*usrano*), *bogs* (*pišanje*), *n aw* (*jebo im ja mater* – primjer 34), *creep* (*kreten*), *warped* (*sjebani*), *blow* (*spizdio*), *tosser* (*drkadžija* – primjer 33) i *jerk off* (*drkam*).

32. **Piss off, creep!** – „E daj, **odjebi**, kretenu.” (Odjebi, kretenu)
33. *What a tosser.* – „Kakav **drkadžija**.” (Kakav glupan)
34. *N thir's loads ay thum n aw* – „A ima ih gomila **jebo im ja mater**.” (A ima ih jako puno i sve to)

Pojedinačni primjeri vulgarizama prenesenih u mađarski prijevod uključuju *bastard(s)* (*korcsok*), *whores* (*kurvák*), *bitch* (*kurva*), *dick* (*farkadtól* – primjer 36), *knob* (*farkam*) te izvedenicu vulgarizma *to piss (to pish)*: *piss off* (*húzz a francba* – primjer 35). Preostala dva primjera vulgarizma *to piss (to pish)* nisu zamijenjeni vulgarizmima u prijevodu: *pish* (izostavljeno), *take pish* (ki akarod húzni a gyufát – izvući deblji kraj). Nadoknađivanje vulgarizama i psovki prisutno je u mađarskom prijevodu u podjednakoj mjeri kao i u hrvatskom prijevodu, kao što će u nastavku prikazati kvantitativna analiza, no mađarski je prevoditelj u većini slučajeva ubacivao vulgarizme i psovke na mjestima na kojima ih u izvorniku nema (npr. prilog *kurvára* u funkciji pojačivača), dok su hrvatski prevoditelji zamijenili standardne i nestandardne izraze vulgarizmima i psovka. U mađarskom prijevodu ipak nalazimo nekoliko primjera zamjene standardnih i nestandardnih izraza vulgarizmima i psovka: *antics* (*ökörködés*), *cow* (*ribanc*), *crap* kao pridjev (*szar* – primjer 37), *crappin* (*befosott*), *creep* (*tetű*), *jerk off* (*kirázní a farkam*).

35. **Piss off, creep!** – „**Húzz a francba**, te tetű!” (Odjebi, kretenu)

36. *I'm sick of your soft, alcoholic middle-aged dick* – „Rosszul vagyok a puha, alkoholista, középkorú **farkadtól**” (Dosta mi je tvog mlohavog, alkoholičarskog sredovječnog kurca)

37. - ...*trashing ourselves with crap drugs...* – „...**szar** drogokkal tömjük magunkat...” (uništavamo se lošom drogom)

5.3 Kategorija razgovornog stila (fonološka i sintaktička razina)

Drugu kategoriju predstavljaju osobitosti razgovornog stila. Formalne odrednice razgovornog stila ističu se u prijevodima na fonološkoj, sintaktičkoj i leksičkoj razini (leksemi iz ove kategorije pridruženi su žargonizmima u trećoj kategoriji). U nastavku će biti izneseni primjeri tih osobitosti iz prijevoda na fonološkoj i sintaktičkoj razini.

Na fonološkoj jezičnoj razini hrvatskog prijevoda redukcija samoglasnika i suglasnika predstavlja svojevrstan pokušaj imitiranja nestandardne grafije kojom se edinburška varijanta dijalekta *Scots* prikazuje u izvorniku. Hrvatski prijevod tako uključuje pojavu krnjeg infinitiva (*bit* – primjer 38, *dobit*, *ić'*), stezanje samoglasnika kod veznika ali, kao (*al* – primjer 39, *ko*) i zamjenice tko (*kog*). Redukcija suglasnika prisutna je u slučaju 1. lica prezenta pomoćnog glagola biti (*bi trebao* umjesto *bih trebao*) – primjer 40, zamjenica tko (*'ko*), nitko (*niko*), uzvika hajde (*ajde*) i ha (*a*). Pojavljuje se i primjer kombinacije tih dvaju redukcija prilikom upotrebe razgovornih oblika glagola *htjeti* (*oš* umjesto *hoćeš*) – primjer 41, a čestica *je li* spojena je i reducirana u *jel* (primjer 42). Treba napomenuti da za razliku od nestandardne

grafije u izvorniku ove pojave nisu redovne u hrvatskome prijevodu te se povremeno pojavljuju u dijalozima likova koji pričaju edinburškom varijantom dijalekta *Scots*.

38. *This place'll be the last part of north London ever to get the Tube* – „Ovo će **bit** zadnji dio Sjevernog Londona koji će ikad **dobit** podzemnu“ (Ovo će biti zadnji dio Sjevernog Londona koji će ikada dobiti podzemnu)
39. *...no **thit** some ay the thick cunts roond here wid understand that* – „...**al** to ove glupe pizde oko mene ne kuže“ (kao da bi to neke od ovih glupih pizda oko mene shvatile)
40. *Ah sais tae um that **ah should** interview the likes of him aboot Leith* – „I kažem mu da **bi** u stvari **trebao** intervjuirati takve kao on, pa da mi pričaju nešto o Leithu“ (I kažem mu da bih trebao upitati takve kao on o Leithu)
41. *You **wantin** a photae? eh asks as he passes me* – „- **Oš** fotku? – pita me u prolazu.“ (Želiš li fotografiju? – pita me u prolazu)
42. *But she'll be back, eh?* – „**Al'** vraća se, **jel'** tako?“ (Ali vratit će se, je li tako?)

Usporedbom fonološke jezične razine hrvatskog i mađarskog prijevoda do izražaja dolaze veća odstupanja, a razlog tome nisu prevoditeljske odluke, nego razlike u tvorbi oblika razgovornog stila dvaju jezika. U hrvatskom je jeziku redukcija samoglasnika i suglasnika jedno od glavnih obilježja razgovornoga stila, pa stoga ni ne čudi prevoditeljeva odluka da na taj način zgodno dočara nestandardnu grafiju u prijevodu. Jezik mađarskog prijevoda praktičnost razgovornog stila ostvaruje korištenjem uvriježenih skraćenih oblika riječi. U slučaju riječi *bocsánat* (oprosti), završetak riječi (*-ánat*) izostavlja se, te je razgovorna inačica *bocs*. Slični su primjeri riječi *köszönöm* (hvala) i *kérdezik* (upitati), ali se na prvi dio riječi dodaje sufiks *-i* (*köszí* i *kérdi*)⁹. Treće lice jednine kondicionala pomoćnog glagola *kell* (trebati), *kellene* (bi trebao), također ima svoj skraćeni razgovorni oblik čiji primjer nalazimo u analiziranom materijalu (*kéne*). U mađarskom jeziku nemoguća je pojava da se tri suglasnika nađu jedan pored drugoga (osim kada npr. dva grafema odgovaraju jednom fonemu, npr. sz /s/ - kereszt) pa mađarski prijevod ne sadrži primjer redukcije samoglasnika. Jedini je primjer redukcije suglasnika redukcija *-t* na vezniku *mert* (u razgovornoj inačici *mer'*), koja iako je poprilično česta u analiziranom materijalu, nije redovna (pojavljuje se samo kod dvojice naratora, Spuda i Begbieja, pa bismo mogli zaključiti da je prevoditeljeva namjera dočarati edinburšku varijantu dijalekta *Scots*). Razgovorna inačica veznika *mert* u prijevodu zamjenjuje nestandardno napisan veznik *and* (*n*), neformalnu frazu *whit fir* (frazu

⁹ U slučaju riječi *bocsánat* također je moguća razgovorna inačica sa sufiksom *-i* (*bocsi*)

what for u nestandardnoj formi), no u najviše slučajeva zamjenjuje nestandardno napisani veznik *cause* (*ay*) (primjer 43) ili služi kao samostalna inovativna nadoknada za nestandardnu grafiju na mjestima na kojima nisu iskorišteni u izvorniku (primjer 44).

43. ...**cause** a ride eywis helps, cuts oot aw the fuckin tension in the heid – „...**mer'** egy menet mindig jót tesz, megszünteti ezt a kibaszott lüktetést a fejemben.” (jer ševa uvijek dobro dođe, smiri ovo prokleta pulsiranje u mojoj glavi)

44. *It's easier fir you, Zappa, man, youse cats dinnae git emotionally involved* – „Neked könnyebb, Zappa, **mer'** a macskák nem keverednek bele érzelmileg, érted.” (Tebi je lakše, Zappa, jer se mačke ne povezuju emocionalno, kužiš)

Na sintaktičkoj razini razgovorni je stil oprimjeren eliptičnim rečeničnim konstrukcijama. Eliptičnost je jedna od istaknutijih karakteristika sintakse razgovornog stila, a „moguća je [...] zbog konteksta i situacije.” (Bijelić 2009: 58) U hrvatskom su prijevodu primjeri takve uporabe u prijevodu diskursne oznake *i to te i te stvari* (primjer 45) u kojima pokazna zamjenica, odnosno imenica, zamjenjuju cijele rečenice. Na ovoj razini očigledno je i odstupanje od norme izostavljanjem interpunkcijskog znaka zareza ispred suprotnog veznika *a* (primjer 46). Kao i u slučaju fonoloških obilježja razgovornog stila, ova obilježja nisu učestala već se pojavljuju tek u nekoliko slučajeva (točnije kod naratora koji upotrebljavaju edinburšku varijantu dijalekta *Scots*).

45. *He kens me n aw, n eh's eyes go wider* – „Prepozna i on mene **i te stvari**, pa razrogači oči“ (Pozna i on mene i sve, i oči mu se rašire)

46. - *...and Stevie's going on about how much it cost to purchase this load he's washing up and grudging crumpled notes come out as the stink of ammonia fills the air.* – ...i Stevie ne prestaje mljeti o tome koliko košta ovaj dop koji on ispire **a** onda se uz gundanje pojavljuju i zgužvane novčanice dok se miris amonijaka širi zrakom.“ (...Stevie priča o tome koliko košta ova droga koju ispire te se uz gundanje pojavljuju zgužvane novčanice dok se smrad amonijaka širi zrakom)

Mađarski prijevod u jednakoj mjeri prenosi eliptične rečenične konstrukcije iz izvornika. Slično kao i u hrvatskom prijevodu, diskursna oznaka *n aw* (*and all*) zamijenjena je diskursnim oznakama *meg minden* (i sve – primjer 47), *érted* (kužiš), *ja* (aha) te u izdvojenom slučaju standardnim jezikom (*is* – također – primjer 48). Za diskursnu oznaku *n that* (*and that*) iskorištena su ista prijevodna rješenja, odnosno diskursne oznake *meg minden* (i sve) i *érted* (kužiš – primjer 49). Bitno je također napomenuti kako mađarski prevoditelj nije

izostavljao interpunkcijske znakove, odnosno da se u tom segmentu držao normi standardnog jezika.

47. *The auld shit tray is minging n aw, and wir oot ay cat liter* – „A régi macskaszar meg búzlik, **meg minden**, és elfogyott a macskaalom is” (Stara mačja govna smrde, i sve, a ponestalo je i pijeska za mačke)
48. *He kens me n aw, n eh's eyes go wider* – „Ő is felismer engem, és baszottul kitágulnak a szemei. (On također pozna mene, i pošteno mu se rašire zjenice)
49. *...but they political gadges aw seem like they come fae posh hames, students n that.* – „hogy az összes ilyen politikus arc olyan, mintha tökjó helyekről jöttek volna, **érted**, mind diákok meg ilyenek (kao da sve te face iz politike dolaze iz super mjesta, kužiš, poput studenata i sličnih)

5.4 Kategorija razgovornog jezika i žargona

Treća kategorija obuhvaća primjere leksema svojstvenih razgovornom stilu, tj. kolokvijalizme, te žargonizme. Kao što Angelina Bijelić ističe u svome radu, „razgovorni je stil često odveć slikovit zbog čega ponekad zvuči vulgarno i grubo, a ta vulgarnost postiže se na leksičkoj razini uporabom imenica pogrđnog značenja.” (Bijelić 2009: 60) U hrvatskom prijevodu Welshova romana *Porno* osim vulgarizama koji su već izdvojeni, česti su i disfemizmi, odnosno stilski negativno obilježene riječi. Glava *puca* ili *se raspada* [jako boli; nippin]¹⁰, napetost se *sreže* [smanji; cuts oot – primjer 50], netko s jakom željom *umire za* [desperate fir] nečim, Begbie će nekoga *mlatnuti*, *raspaliti* ili *razbiti* [udariti; leatherin intae – primjer 51, lamp], zbog čega će ta osoba *mljeti* [puno pričati; going on (standardni jezik)] ili *derati se* [vikati; screamin]. Osim navedenih disfemizama, mnogo je i drugih primjera kolokvijalizama i žargonizama: defektivni glagol *velim* [govoriti, tvrditi; say (standardni jezik)], *kvar* [gradska četvrt; manor], *ekipa* [grupa prijatelja; cunts (vulgarizam)], *scena* [milje; scene], *tip* [osoba; Jakey], *cura* [djevojka; bird – primjer 52], *ofucan* [istrošen; threadbare (standardni jezik)], *džoint* [cigareta od marihuane; panatella (standardni jezik)], *kužiti* [razumjeti; cannae understand], *zajapuriti se* [postati crven od uzbuđenja ili napora;

¹⁰ U zagradi je naveden sinonim iz hrvatskog standardnog jezika, riječ koja je iskorištena u engleskom izvorniku i broj primjera ukoliko je oprimjeren u rečenici, bilo da je riječ o nestandardno napisanoj riječi, žargonu ili kolokvijalizmu, u nekim slučajevima i kombinaciji tih karakteristika. Posebno je naznačeno kada je standardna riječ iz izvornika zamijenjena kolokvijalizmom ili žargonizmom u hrvatskom jeziku

puffed up], *par* [mali broj čega; a few (standardni jezik)], *stvarno* [doista, zaista; pure], *fotka* [fotografija; photae], *višenje* [zadržavanje; hanging round (standardni jezik) – primjer 53], *frajer* [uobražen mladić; cunt (vulgarizam), bam], *frka* [problem; bother – primjer 54], *tepih* [sag; cairpit], *klinac* [dječačić; bairn], *šmrkavac* [premlada, nezrela osoba; bairn], *tupiti* [dosađivati dugim pričanjem; whinge on], *cuga* [piće; drink (standardni jezik) – primjer 55], *koka* [kokain; coke], *dop* [droga; load, toke], *isprati* [dio postupka pripreme droge; washing up], *lula* [sprava za inhaliranje droge; pipe], *puknuti se* [uzeti drogu; hit], *lova* [novac; money (standardni jezik) – primjer 56], *komadi* [zgodne (ob. ženska) osobe; chicks], *spržen* (um) [oštećen zbog konzumacije opojnih sredstava; overheated (standardni jezik)], *uvaliti foru* [pričati priče radi npr. uvjeravanja nekoga; give the old line – primjer 57], *in* mjesto [u modi; the place (standardni jezik)], *otpušiti/nogirati* [riješiti se koga, prekinuti vezu s kim; chuck, kick into touch], *dići* [doživjeti erekciju; get it up], *skljokati se* [srušiti se; slumps down], *jajca* [testisi; nuts], *klopa* [hrana; nosh – primjer 58], *ušlagirati* [jako se nadrogirati; git stoned], *čist* [bez utjecaja opojnih sredstava; rečenica dodana u prijevodu], *bed/bedara* [depresija, tjeskoba; grim, downer], *ko blesav* [jako mnogo; nadoknada u prijevodu – primjer 59], *pustiti mlaz* [urinirati; slash]. Pojavljuju se i strani izrazi, bilo da su prilagođeni hrvatskom jeziku (*pab*, *okej*, *sori*, *bejbi*) ili ne (*pub*).

50. ...*cause a ride eywis helps, cuts oot aw the fuckin tension in the heid* – „...jer ševa uvijek pomaže, **sreže** tu kurčevu napetost u glavi“ (jer seks uvijek pomaže, smanji prokletu napetost u glavi)
51. ...*n ah'm fuckin leatherin right intae um wi it...* – „a ja ga onda **mlatnem** ravno po pički“ (a ja ga pošteno udarim s njom)
52. *But I've got a job to do, birds to see...* – „Ali mene čeka posao, i pokoja **cura**“ (Ali mene čeka posao, i pokoja djevojka)
53. *A reputation for hanging round the pub showed you were social, a networker* – „**Višenje** po pubovima pokazivalo je da si društvena osoba koja dobro funkcionira unutar mreže“ (Reputacija za zadržavanje po pubovima pokazivala je da si socijalan, spreman za neformalne sastanke)
54. *Oot the way... ah'm no wantin any bother...* – „Miči mi se s puta... ne želim nikakvu **frku**...“ (Miči mi se s puta... ne želim probleme...)
55. – *We've just got our drinks and sat down when he comes over to me.* – „Tek što sjednemo i stigne nam **cuga**, prilazi mi“ (Upravo kad smo dobili pića i sjeli, prilazi mi)
56. ...*even a bit of money in the bank...* – „...čak i nešto **love** u banci...“ (čak i nešto novca u banci)

57. *I was giving her the old line about never mind those Jews...* - „Uvaljivao sam joj staru foru, ono, kog briga za te Židove“ (Pokušao sam sa isprobanom upadicom, kao koga briga za te Židove)
58. *The cat opens ehs gob and mews, so ah gits up tae see what's fir nosh* – „Mačak otvori njušku i zamijauče, pa ja ustanem da vidim šta ima za klopu“ (Mačak otvori njušku i zamijauče, pa ja ustanem vidjeti što ima za jesti)
59. *...then runnin roond in circles n rollin ower...* – „...a onda trči u krug ko blesav, pa se valja po podu...“ (onda trči u krug i okreće se)

U mađarskom prijevodu nalazimo brojne primjere kolokvijalizama i žargonizama koji odgovaraju kolokvijalizmima i žargonizmima iz izvornika: *menet* (prijevarena; scam)¹¹, *hazavágják* (uništavaju; blooter – primjer 60), *koksz* (kokain; coke, ching – primjer 61), *játékban* (na sceni; scene), *tömjük magukat* (uništavamo se; trashing ourselves), *pipa* (lula; pipe), *adag* (komad droge; load), *elfüstölünk* (ispiremo; washing up), *cucc* (droga, toke), *tahó(nak)* (neotesanac, idiot; jakey, bam, bud – primjer 62), *bébi* (djevojka; doll), *csajaim* (moje djevojke; bird, chicks), *kéglimbe* (u moj stan; pad – primjer 63), *elnyomtam* (potrošiti; having blown), *haveromnak* (poznanik; pal, mate, gadge – primjer 64), *anyagoztak* (drogirali, gear – primjer 64), *elázunk* (napili; pished), *fazon* (tip; radge, sort), *agyament* [barátunk] (luđak; nutter – primjer 65), *klotyóba* (u WC; bogs – primjer 65), *kaja/kajálni* (jelo; nosh), *alkesznék* (alkoholičar; peever), *pofátlan* (bestidan; wide), *(kis)kölykével* (dijete; bairn), *kissrác* (dijete; bairn), *menetre* (ševa; ride – primjer 66), *bunyó* (tuča; barry), *hirig* (tuča; barry), *vágtam* (znao; ken – primjer 67), *balhé* (neprilika; bother), *zsarukat* (policajce; polis), *havibaját* (menstruacija; Roy Hudd – primjer 68), *felfújja magát* (uspuhao; puffed up), *dobtam* (ostavila; chuck(ed)), *felállítani* (podići; get it up – primjer 69), *marháságért* (radi svinjarije; nuts), *köszí* (hvala; thanks), *macskacuccért* (stvari za mačku; grub), *szétszaphassad magad* (nadrogirati; git stoned – primjer 70), *Viki királynő* (kraljica Viktorija, Queen Vic), *srácok* (momci; guys), *magnójukból* (iz kazetofona; beat boxes), *anyukák* (majke; wifies), [politikai] *macsek* (mačci; [political] cats), [politikus] *arcok* (face; [political] gadges – primjer 71), *tökjó* (odličan; posh), *hideg zuhany* (hladan tuš; downer), *durva* (gadno; grim), *dumálni* (razgovarati; blether), *fű* (dečko (za mačku); boy), *srácok* (dečki; boys), *csaj* (djevojka, girl), *kicsikém* (malena; baby), *kégljébe* (u njegov stan; to his). Brojni su i primjeri nadoknada, odnosno kolokvijalizama i žargonizama koji su iskorišteni umjesto standardnih riječi i izraza

¹¹ Nakon primjera kolokvijalizma ili žargonizma iz mađarskog prijevoda u zagradi je prvo naveden standardni hrvatski prijevod, a zatim riječ ili izraz iz izvornika

ili na mjestima na kojima nema nikakvoga izraza: *húzz el* (makni se; go away – primjer 72), *oké* (u redu; please), *gólyák* (brucoši; freshers), *sztori* (priča; heard this), *az nem valami jó buli* (dosl. to nije neki dobar party; not fun – primjer 73), *csaj* (djevojka; of her), *taxis* (taksist; taxi driver), *nem lógott* (nije visio; never had any time – primjer 74), *bocs* (oprosti; sorry), *lepakol* (odpakirati; put [my bags] down), *cuccaimat* (moje stvari; bags), *pár* (nekoliko; a couple of), *lefagyok* (sledi mi se krv u žilama; freeze), *sztorizgatunk* (priča; telling tales – primjer 75), *dumálgatunk* (ćaskamo; catching up), *meló* (posao; work), *melózni* (raditi; started there – primjer 76), *piálás* (alkoholiziranje; to be a drinker – primjer 76), *mi a pálya* (kakva je situacija; nema u izvorniku), *méregdrága* (proketo skup; expensive), *vágom rá* (otremem se; I snap – primjer 77), *cuccot* (drogu; it), *pecó* (stan; flat), *koszos* (prljavo, dirty), *srác [kezébe]* (u mladičevim rukama; [in] his [hands]), *gyapjúcuccok* (vunena vesta; fleece), *adag* (komad; the last [of the coke]), *lenyomtam* (prodati foru; was giving – primjer 78), *rádumáltam* (nagovorio; talked [them] round), *macsek* (mačak (životinja); cat), *tisztára* (poprilično; nema u izvorniku), *kéne* (bi trebao; should be), *zorkó* (preloše; too bad), *selejt* (luzer; waster), *börtönsztori* (priče iz zatvora; jail tales).

60. ...as they **blooter** in yout respiratory system at will. – „...és közben ugyanúgy **hazavágják** az ember tüdejét” (a u međuvremenu ionako uništavaju ljudska pluća)
61. rumours abound that Breeny's got a shitload of **ching**... – „Breeny állítólag szerzett egy nagy adag **kokszot**...” (Breeny je navodno nabavio dobar komad kokaina)
62. ...a smelly, dirty, purple-tinned **jakey**. – „egy koszos, bűzös **tahónak**.” (prljavi, smrdljivi neotesanac)
63. ...I'd got back to the new **pad** depressed that morning... – „...reggel depressziósan és kétségbeesetten visszamentem az új **kéglimbe**...” (...jutros sam se depresivan i očajan vratio u stan...)
64. Temps was one of my few **mates** who never touched **gear**... – „Temp egyike azon kevés **haveromnak**, akik soha nem **anyagoztak**...” (Temp je bio jedan od rijetkih poznanika koji se nikada nisu drogirali)
65. The **nutter** mumbles something, then heads off to the **bogs**. – „**Agyament barátunk** motyog valamit, aztán bemegy a **klotyóba**.” (Luđak nešto promrmlja, a zatim uđe u WC)
66. See, tae me, that's whin ye need a fuckin **ride**. – „Érted, nekem ilyenkor kurvára szükségem van egy kibaszott **menetre**. (Kužiš, meni je tad stvarno potrebna jedna jebena ševa)
67. Ah didnae **ken** it wis your place, man... – „Hé, ember, én nem **vágtam**, hogy ez a te lakásod...” (Hej, čovječe, nisam znao da je to tvoj stan...)

68. ...*that'll stoap the fuckin Roy Hudd fir a bit.* – „ez majd elállítja kicsit a **havibaját**.” (to će malo zaustaviti menstruaciju)
69. *I'm sick of taking the blame cause you can't **get it up**.* – „Rosszul vagyok attól, hogy engem okolysz azért, mert képtelen vagy **felállítani**.” (Muka mi je što mene kriviš zato što ti se ne može podići)
70. ...*man, **git ye stoned**.* – „...érted, hogy **szétcsaphassad magad** kicsit” (kužiš, da te malo razbijemo)
71. ...*but they political **gadges** aw seem like they come fae posh hames, students n that.* – „hogy az összes ilyen politikus **arc** olyan, mintha tőkjó helyekről jöttek volna, érted, mind diákok meg ilyenek (kao da sve te face iz politike dolaze iz super mjesta, kužiš, poput studenata i sličnih)
72. *Go away, will you?* – „**Húzz el, jó?**” (Goni se, ok?)
73. ...*having an affair lecturers... it's not fun.* – „Ha az embernek a tanárával van viszonya... hát, **az nem valami jó buli**.” (Ako imaš aferu sa svojim predavačem... to baš i nije neka zabava)
74. *He never had any time for the likes of Begbie* – „Ő soha **nem lógott** együtt a Begbiefélékkal” (On nikada nije visio s takvima poput Begbieja)
75. ...*and we sit up into the night, drinking, telling tales...* – „...és késő éjszakáig fennmaradunk: iszogatunk, **sztorizgatunk**...” (...ostanemo budni do kasno u noć: pijuckamo, pričamo priče...)
76. *Funny, when ah started there, it was compulsory to be a drinker.* – „Vicces, mert amikor elkezdtem ott **melózni**, kötelező volt a **piálás**.” (Smiješno, jer kada sam počeo tamo raditi, alkoholiziranje je bilo obavezno)
77. *It's no fucking awright, I snap...* – „Kurvára nem oké – **vágom rá**” (Nije proketo u redu, otresem se na njega...)
78. *I was giving her the old line about never mind those Jews...* - „**Lenyomtam** neki a jól bejáratott szöveget...” (Prodao sam joj foru koja dobro prolazi...)

Mađarski prevoditelj češće je, u usporedbi s hrvatskim prevoditeljima, na mjestima nestandardne grafije iskoristio kolokvijalizme i žargonizme: *kérdi* (zatraži; eh), *na* (no; c'moan, awright), *balhéban* (u neprilici; goat – primjer 79), *oké* (u redu; orlroight, awright), *tisztára* (poprilično; out ay order, aw), *amúgy se* (ni drugačije; cannae), *lógnak* (vise; hing about – primjer 80), *pár [náp]* (nekoliko; fir [a few days]), *lerendezem* (nabavio; sorts oot), *rohangászik* (trčkarati; runnin roond), *összeszedem magam* (pibrati se, gits thegither), *beugrok* (svratit ću; [came] roond – primjer 81), *kéne* (bi trebao; ah). Na mnogim je mjestima do takvih promjena u oba prijevoda došlo zbog zamjene nestandardno napisanih osobnih i

posvojnih zamjenica glagolima (vidi razliku između *pro-drop* i *non-pro-drop* jezika u poglavlju kvantitativne analize kategorije nestandardne grafije).

79. *Yuv fuckin well **goat** it whether yir fuckin well wantin it or no, ah tell um.* – „Már baszottul benne vagy a **balhéban**, bazmeg, akár akarod, akár nem – mondom.” (Već si gadno u nevolji, jebiga, htio to ili ne – rekao sam)

80. *Wee guys **hing aboot**, playin hip hop oan beat boxes.* – „Itt **lőgnak** ezek a fiatal srácok, meg hallgatják a hip-hopot a magnójukból.” (Tu vise ovi mladi momci i slušaju hip hop s kazetofona)

81. *Jist **came roond** fir a fuckin blether, eh.* - „Gondoltam, **beugrok** dumálni egy kicsit.” (Mislio sam, svratit ću da počaskamo)

Na leksičkoj razini u oči upada odluka mađarskog prevoditelja da prilagodi nadimke likova koji u sebi sadrže opću imenicu *boy*. Sick Boy tako u mađarskoj inačici postaje Beteg Srác. Danny Boy, kako sebe u jednom od svojih unutarnjih monologa naziva Spud, u mađarskom prijevodu postaje Danny fiú, iako bi, zbog dosljednosti, i druga riječ nadimka trebala početi velikim početnim slovom, budući da je sporedni lik Parkie boy u prijevodu postao Parkie srác. Bez obzira na ovu malu nedosljednost, ova odluka mađarskog prevoditelja opravdana je s lingvističke strane budući da imenice u postpoziciji funkcioniraju normalno u mađarskom jeziku kao i u engleskom jeziku, točnije u edinburškoj varijanti dijalekta *Scots*. Još je jedan takav primjer prilagodbe mađarskom jeziku izraz žargona za kraljicu Viktoriju (hrvatski prijevod), Queen Vic, koja u mađarskom prijevodu postaje kraljica Viki (Viki királynő). Hrvatski prevoditelji nisu se uhvatili u koštac s prilagodbom nadimaka jer imenice u postpoziciji ne funkcioniraju na isti način u hrvatskom jeziku, pa bi samo dodatno zakomplicirali ionako složen prijevod. U slučajevima kada je imenica u postpoziciji napisana malim slovom, kao u slučaju gore spomenutog Parkie boya, hrvatski prevoditelji izostavili su imenicu u postpoziciji.

U mađarskom prijevodu analiziranog materijala pojavljuje se tek jedna direktna engleska posuđenica, *action!*, koja je iskorištena umjesto nestandardno napisanog izraza *game oan*. Gore navedeni primjeri razgovornog stila na fonološkoj razini (*köszi*, *bocs*) također prikazuju veću inovativnost i leksičku obogaćenost razgovornog stila mađarskog jezika budući da su u hrvatskom prijevodu iskorištene engleske posuđenice koje su prilagođene hrvatskom pravopisu i riječ iz standardnog jezika (sori i hvala). Iako ni razgovorni stil mađarskog jezika, a samim time ni prijevod, ne preza od posuđenica prilagođenih vlastitom pravopisu (*oké*, *sztorizni* (pripovijedati)), analiza ukazuje na veću usmjerenost mađarskog

prijevida prema ciljnom jeziku, što će biti jasnije iz kvantitativne analize u nastavku. Dok hrvatski prijevod posuđuje imenicu *pub* u neizmjenjenoj ili prilagođenoj inačici (*pab*), mađarski prevoditelj koristi imenicu *kocsma*, iako je i u mađarskom jeziku riječ *pub* jednako u upotrebi kao i u hrvatskom jeziku. *Curry house* u hrvatskom prijevodu postaje *curry restoran*, a u mađarskom prijevodu *vendéglő* (gostionica). Zanimljiv primjer je i kulturološki obilježen pojam *hit parade*, koji je u prošlosti korišten za ljestvicu najpopularnijih glazbenih izdanja. U izvorniku je taj pojam iskorišten u prenesenom značenju – *Eh, ah'm no number one in her hit parade right now*. Mađarski prevoditelj na mjestu tog pojma iskoristio je mađarsku inačicu *sikerlista*, dok su se hrvatski prevoditelji koristili poopćavanjem i preveli pojam kao *ljestvica omiljenih osoba*. Još jedan zanimljiv primjer, a možda i najzahtjevniji za prevoditelje, jest pojava rimujućeg slenga (*rhyming slang*) u izvorniku. Riječ je naime o običaju govornika dijalekata Ujedinjenog Kraljevstva, ponajviše Cockneya, da riječ zamijene frazom koja se sastoji od dvije ili tri riječi, a čija se zadnja sastavnica rimuje s izvornom riječi (npr. izraz *Lou Reed* koristi se kao rimujući sleng za riječ *speed*). U analiziranom materijalu nalazimo jedan primjer rimujućeg slenga. Ime engleskog glumca i komičara Roya Hudda iskorišteno je umjesto riječi *blood*. Budući da dijalekti hrvatskog i mađarskog jezika ne poznaju ovu pojavu, prevoditelji su se morali odlučiti za neko drugo rješenje. Hrvatski prevoditelji iskoristili su standardnu riječ *krv*, dok se mađarski prevoditelj na inovativan način poigrao s frazom te iskoristio izraz *havibaja*, koji u žargonu mađarskog jezika znači menstruacija.

5.5 Diskursne oznake

Iako ćemo diskursne oznake uvrstiti u treću kategoriju, one predstavljaju važan element jezika naratora, ponajviše Spuda, pa ih stoga spominjemo u odvojenom poglavlju. Heterogenost ove kategorije vidljiva je i prilikom usporedbe izvornika i hrvatskoga prijevoda ovoga romana, budući da se u toj ulozi pojavljuju različite vrste riječi, poput riječca, čestica i uzvika *ma* (primjer 82)¹², *pa* (primjer 83), *e* (primjer 84), *a* (primjer 85), *ha* (primjer 86), *je* (primjer 87), *ne* (primjer 88), zamjenice *ono* (primjer 89), izrazi *i da* (primjer 90), *kad smo već kod toga* (primjer 91), *vidi* (primjer 92), *daj* (primjer 93), *naravno* (primjer 94), *dobro* (primjer 95), *čuj* (primjer 96), *samo* (primjer 97), *kužiš* (primjer 98), *čovječe* (primjer 99), *sve* (primjer 100). Ostale diskursne oznake uključuju *ajde onda* (*c'moan then*), *i tako/pa* (*so*), *nekako* (*ehm*), *iznenađujuće* (*surprisingly*). Najčešće upotrijebljene diskursne oznake u

¹² Za svaku diskursnu oznaku ponuđen je kontekst iz izvornika i prijevoda. Masnim slovima označene su diskursne oznake u prijevodu, ali i u izvorniku na mjestima gdje nije riječ o kompenzaciji

analiziranom materijalu izvornika su: *man* (u hrvatskom prijevodu *čovječe* ili *stari*), *ken* (*znaš, kužiš*) i glagoli *to mean* i *to think* u prvom licu jednine (*mislim [si], čini mi se*).

82. *It's no fucking awright* - „**Ma** jebo te, nije u redu“
83. *...and they cannae do it here, that's well fucked* - „...a ne mogu to ovdje napraviti, **pa** mislim, jebo te, to je stvarno zakurac“
84. *That depends on your standpoint, sweetheart* - „**E** to ovisi o kutu gledanja, dušo“
85. *You're throwing a right farkin moody today, aintcha*, he tells me - „**A** ti si danas malo u kurcu, **a?**“
86. *Never mind, the only way is up, eh?* - „Al' nema veze, znači da može ić' samo na bolje, **ha?**“
87. *Aye, whin ye shoot yir duff it's like gittin yir fuckin brain massaged* - „**Je**, kad štrcneš vreli mlaz, to ti je ko da si izmasirao mozak“
88. *Jist came roond fir a fuckin blether, eh* - „Samo sam navratio da malo popričamo, **ne**“
89. *I was giving her the old line about never mind those Jews* - „Uvaljivao sam joj staru foru, **ono**, kog briga za te Židove“
90. *And yes, I'm visiting the toilet frequently...* - „**I da**, često odlazim u toalet...“
91. *On that note, rumours abound...* - „**Kad smo već kod toga**, šire se glasine...“
92. *Try looking at it from my angle* - „**Vidi**, pokušaj to sagledati iz mog ugla“
93. *Piss off, creep!* - „**E daj**, odjebi, kretenu!“
94. *They'd resisted at first, but, obviously, I'd talked them round* - „U početku su se opirale, ali, **naravno**, nagovorio sam ih“
95. *I relaxed to enjoy the show with a Havana cigar, well, a slim panatella* - „i opustio se kako bi uživao u predstavi s havanskom cigarom u ruci, **dobro**, bio je to tanki džoint“
96. *Look, you'd better just go, mate, Rab stands up.* - „**Čuj** stari, bolje bi ti bilo da odeš - ustane Rab“
97. *It's just that I don't see the point of leaving things like this* - „**Samo**, stvar je u tome da ne vidim zašto bi stvar morala završiti ovako.“
98. *See, tae me, that's whin ye need a fuckin ride* - „**Kužiš**, za mene, baš tad ti je potrebna ševa“
99. *Ah didnae ken it wis your place, man, ah'm just gaunnae go...* - „**Čovječe**, nisam znao da je to tvoj stan, samo sam htio...“
100. *...thinkin aboot what eh'd huv done if Kate n the fuckin bairn wir here* - „...a **sve** mislim što bi on napravio da su Kate i klinac bili tu.“

Iako je „diskursne oznake vrlo teško prevesti s jednog jezika na drugi,” (Brinton 1996: 34) te se „ponekad na njih gleda kao i na ostatke govora, nepoželjne i suvišne elemente pa se izostavljaju pri prijevodu,” (Nigoević 2011: 136) one u Welshovom romanu predstavljaju

važan element karakterizacije likova. Time su se vodili i hrvatski prevoditelji koji su diskursne oznake prenosili u prijevod na istim mjestima kao u izvorniku, dok je prevoditeljskih kompenzacija zanemarivo malo. Primjer koji savršeno prikazuje teškoću prevođenja diskursnih oznaka je riječ *likesay*, diskursna oznaka karakteristična isključivo za urbanu varijantu dijalekta *Scots*, čije bi značenje odgovaralo „standardnijoj“ diskursnoj oznaci *you know*. U analiziranom materijalu tu oznaku triput je iskoristio isti narator (Spud). Hrvatski prevoditelji jednom su je izostavili (primjer 101), a na druga dva mjesta zgodno su iskoristili pokaznu zamjenicu *ono* u funkciji diskursne oznake (primjeri 102 i 103)

101. *Ah thoat ah wanted company, any company, but it was really, likesay, almost any company ah meant* – „Mislio sam da mi treba društvo, bilo kakvo društvo, ali to sam mislio nekako više kao, skoro bilo kakvo društvo“

102. *It's lookin pure grim, likesay* – „Stvarno je *ono* bed“

103. *But it's, likesay, ah've, ehm, said the wrong sortay thing tae Franco, cause this cat isnae happy at aw* – „Al, *ono*, čini se, nekako, ko da sam mu rekao krivu stvar jer vidim da on s tim nije sretan.“

Veća orijentiranost mađarskog prijevoda prema ciljnom tekstu očita je i prilikom usporedbe analiza diskursnih oznaka. Kao i u slučaju hrvatskog prijevoda, mađarski prevoditelj nije izostavio najčešće upotrijebljenje diskursne oznake iz izvornika: *man* (u mađarskom prijevodu *ember* (čovječe) – primjer 104, *érted* (kužiš), *haver* (stari)), *ken* (*érted* - kužiš) i glagole *to mean* i *to think* u prvom licu jednine (*azt gondolok, úgy értem* – mislim si). No jasnija razlika između prijevoda dolazi do izražaja kada se usporede diskursne oznake koje su u prijevodu nadoknađene, odnosno nema ih u izvorniku. Njih je u mađarskom jeziku više, pa i one na neki način doprinose domestifikaciji, ali i prirodnijem prizvuku mađarskog prijevoda: *mondjuk* (primjer 105), *na* (primjer 106), *mi van* (primjer 106), *hát* (primjer 107), *hé; szóval* (primjer 108), *hát ja* (primjer 109), *érted* (primjer 110), *tisztára* (primjer 126). Treba naglasiti da se diskursne oznake (i nadoknade) pojavljuju u poglavljima likova Spuda i Begbieja u kojima je u potpunosti iskorištena edinburška varijanta dijalekta *Scots*, te rijetko u slučajevima kada su Renton i Sick Boy u dijalogu s likovima koji govore edinburškom varijantom dijalekta *Scots*. Stoga bi se moglo zaključiti da su nadoknade diskursnih oznaka jedan od načina na koji je mađarski prevoditelj želio što bolje nadoknaditi nestandardnu grafiju u prijevodu i dodijeliti Spudu i Begbieju specifičan govor u prijevodu koji ih razlikuje od drugih naratora. Prevoditelj u nadoknadama nije iskoristio nove diskursne oznake, već je željeni efekt specifičnog govora želio postići ponavljanjem oznaka koje je prevodio iz

izvornika: *ja* (primjer 111), *szóval* (primjer 112), *úgyhogy* (primjer 113), *haver* (primjer 114), *hát* (primjer 115), *nem* (primjer 116), *érted* (primjer 117), *na* (primjer 118), *naná* (primjer 119), *mi* (primjer 120), *az van* (primjer 121). Problematičnu diskursnu oznaku *likesay* mađarski prevoditelj jednom je preveo kao *hát* (primjer 122), a u druga dva slučaja kao *érted* (primjer 123), iako je u jednom od tih slučajeva nadoknadio i diskursnu oznaku *haver* (primjer 124). U analiziranom materijalu ipak postoje dva slučaja kada je mađarski prevoditelj izostavio diskursne oznake iz izvornika (primjeri 125 i 126).

104. *The thing is, **man**, if ah cope well oan ma ain...* – „Érted, **ember**, az van, hogy ha elboldogulok egyedül is...” (Kužiš, čovječe, stvar je u tome da ako se mogu snaći sam)

105. *But it disnae matter how fuckin many come in...* – „**Mondjuk** baszottul nem számít, hányan jönnek be...” (Recimo da prokleto nije važno, koliko ih uđe...)

106. *Lookin for something then, cunt?* – „**Na, mi van**, keresel valamit, faszikám?” (No, što je, tražiš nešto, pizdo?)

107. *Ah recognise that wee cunt!* – „**Hát** én meg ismerem ezt a kis pöcsöt!” (Pa ja poznam tu malu pizdu!)

108. *Ah didnae ken it wis you place, man, ah'm just gaunnae go...* – „**Hé**, ember, én nem vágtam, hogy ez a te lakásod, **szóval** elmegyek, oké...” (Hej, čovječe, nisam skužio da je to tvoj stan, tako da idem, ok...)

109. *Fuckin right the wee cunt didnae ken.* – „**Hát ja**, a kis pöcs tényleg baszottul nem vágja, mi a pálya.” (Pa da, mala pizda stvarno nije skužila, kakva je situacija, jebiga)

110. *It's jist yin oan the roof, n that's it...* – „Csak egy gyors menet a tetőn, **érted**, dirr-durr, aztán annyi...” (Samo jedan brz trk po krovu, kužiš, tamo-vamo, i to je to...)

111. ***Aye**, whin ye shoot yir duff...* – „**Ja**, amikor az ember kilövi magából a töltetet...” (Aha, kada čovjek iz sebe isprazni punjenje)

112. *...so ah gits up tae see what's fir nosh* – „...**szóval** megyek, megnézem, mi lehet kajálni...” (tako da odem i pogledam što ima za klopou)

113. *...so ah open it up aw excited n nup, it's no Ali* – „...**úgyhogy** tisztára izgatottan nyitom ki az ajtót, és nem, nem Ali az” (pa stvarno uzbuđeno otvorim vrata, i ne, to nije Ali)

114. *Jist you n me now, **gadge**, ah tells the cat.* – „Csak te meg én, **haver**, csak te meg én – mondom a macseknak.” (Samo ti i ja, prijatelju, samo ti i ja – kažem mačku)

115. ***Eh**, ah'm no number one in her hit parade right now* – „És, **hát**... mostanában éppen nem igazán állok a sikerlistája élén” (I, dakle... ovih dana ne stojim baš na čelu liste njenih uspješnica)

116. *But she'll be back, **eh**?* – „De visszajön, **nem**?” (Ali vratit će se, zar ne?)

117. *See, tae me, that's whin ye need a fuckin ride.* – „**Érted**, nekem ilyenkor kurvára szükségem van egy kibaszott menetre.” (Kužiš, meni je tada stvarno potrebna ševa, jebiga)
118. *C'moan then, ah smile at um.* – „**Na**, menjél” – mosolygok rá. (No, idi – nasmijem mu se)
119. *Ye eywis fuckin well ken, surein ye fuckin dae.* – „Mindig kurvára tudom, **naná**, hogy kibaszottul tudom.” (Uvijek znam, jebote, naravno da znam, jebiga)
120. *You're throwing a right farkin moody today, aintcha, he tells me* – „Elég elbaszott hangulatba vagy ma, **mi?**” (Danas si dosta usrano raspoložen, zar ne?)
121. *The thing is, man, if ah cope well oan ma ain...* – „Érted, ember, **az van**, hogy ha elboldogulok egyedül is...” (Kužiš, čovječe, stvar je u tome da ako se mogu snaći sam)
122. *Ah thoat ah wanted company, any company, but it was really, likesay, almost any company ah meant.* – „**Hát**, tényleg arra gondoltam, hogy jól jönne egy kis társaság, mindegy, hogy ki az, de igazából úgy gondoltam, hogy majdnem mindegy.” (Pa stvarno sam mislio da bi mi dobro došlo društvo, bez obzira kakvo, ali to sam mislio nekako više kao, skoro bilo kakvo društvo.)
123. *But it's, likesay, ah've, ehm, said the wrong sortay thing to Franco...* – „De **érted**, mintha valami rosszat mondtam volna neki...” (Ali kužiš, kao da sam mu rekao nešto loše...)
124. *It's looking pure grim, likesay–* „Tisztára durva, **haver, érted**, tisztára durva” (Stvarno gadno, prijatelju, kužiš, stvarno gadno)
125. *...but it's fir yir ain good, man, ken.* – „...de te segítettel rajtam.” (ali si mi pomogao)
126. *That put ays on a right downer, man, ken?* – És ez meg **tisztára** egy ilyen hideg zuhany, **érted?** (I ovo je stvarno jedan takav hladan tuš, kužiš?)

6 KVANTITATIVNA ANALIZA

Kvantitativna analiza izvornika i prijevoda najbolje dočarava u kojoj su mjeri prevoditelji prenijeli obilježja nestandarda. Treba napomenuti da druga i treća kategorija iz kvalitativne analize ovdje čine jednu kategoriju, budući da obje kategorije pripadaju razgovornom jeziku, pa su u ovoj analizi ti elementi unutar kategorije razgovorni jezik i žargon. Ipak, i dalje će biti govora o tri kategorije kada je riječ o izvorniku jer je u ovu analizu uvrštena kategorija nestandardne grafije.

U kategoriju nestandardne grafije spadaju svi oni izrazi iz izvornika čija ortografija nije standardna (npr. *heid* umjesto *head*). Vrlo su rijetki slučajevi kada je neki izraz koji je sam po sebi nestandardan predstavljen nestandardnom grafijom pa su i ti primjeri uvršteni u kategoriju nestandardne grafije (npr. *nippin* umjesto *nipping*, složenica *heidbanger* umjesto *headbanger*).

U nastavku su prvo navedene tablice koje prikazuju ukupan broj elemenata nestandarda iz izvornika te brojčane vrijednosti i postotak odgovarajućih prijevodnih rješenja za tri kategorije. Nakon njih slijede tri tablice za svakoga od naratora u kojima su obrađene spomenute tri kategorije.

Engleski jezik	Nestandardna grafija			
	585			
Hrvatski jezik	Standard	Izostavljeno	Razgovorni i žargon	Vulgarizam i psovka
	520 88,89 %	31 5,3 %	32 5,47 %	2 0,34 %

Tablica 1 – Nestandardna grafija i hrvatska prijevodna rješenja

Engleski jezik	Nestandardna grafija			
	585			
Mađarski jezik	Standard	Izostavljeno	Razgovorni i žargon	Vulgarizam i psovka
	499 85,3 %	41 7 %	41 7 %	4 0,7 %

Tablica 2 – Nestandardna grafija i mađarska prijevodna rješenja

Tablice 1 i 2 prikazuju ukupan broj elemenata nestandardne grafije iz analiziranog materijala izvornika te odgovarajuća prevoditeljska rješenja. Od ukupno 585 slučajeva nestandardne grafije u izvorniku, hrvatski prevoditelji u 88,89 % slučajeva na njihovom mjestu iskoristili su standardni jezik. U 5,47 % slučajeva hrvatski prevoditelji iskoristili su izraz iz razgovornog jezika i žargona, a 5,3 % slučajeva izostavljanja ističu zavisnost engleskog jezika o sintaksi, odnosno razliku između hrvatskog jezika kao *pro-drop* jezika i engleskog kao *non-pro-drop* jezika, budući da je u tim primjerima riječ o izostavljanju osobne i posvojne zamjenice čiju će „funkciju u rečenici [hrvatskoga jezika] preuzeti glagol.” (Patekar 2013: 387) U hrvatskom prijevodu na 2 mjesta iskorišten je (nadoknađen) vulgarizam i psovka.

Tablica 2 prikazuje kako je mađarski prevoditelj iskoristio standardni jezik u manjem postotku slučajeva, 85,3 %, iako je i taj postotak standardnih izraza izrazito visok. Razmjerno tomu, mađarski prevoditelj iskoristio je veći postotak izraza razgovornog jezika i žargona (7 %) i u više slučajeva izostavio elemente nestandardne grafije u prijevodu (7 %). Iako je i mađarski jezik *pro-drop* jezik, zanimljivo je kako mađarski prevoditelj u većini slučajeva nije izostavljao zamjenice, nego cijele rečenice i riječi poput *n* (and), *awright* (all right) i *aw* (all). Mađarski prijevod sadrži 4 vulgarizma iskorištena na mjestima nestandardne grafije.

Iako su prevoditelji na oba jezika pokušali na određenim mjestima nadomjestiti nestandardnu grafiju inačicama iz razgovornog jezika, iz tablica možemo zaključiti kako su nestandardnu grafiju odlučili prevoditi standardnim jezikom. Glavni razlog tomu spomenuta je razlika između hrvatskog i mađarskog jezika kao jezika s fonološkim, odnosno morfonološkim pravopisima, te engleskog jezika kao jezika s korijenskim pravopisom. Drugim riječima, do izražaja je došla karakteristika engleskog jezika da se riječi veoma rijetko pišu onako kako se izgovaraju. U engleskom jeziku kombinacije grafema nemaju uvijek isti ustaljeni način izgovora, tj. različite kombinacije grafema mogu se izgovarati na isti način, npr. <e> i <ea> kao /e/, što je Welshu ostavilo prostora za korištenje nestandardne grafije, a prevoditelje stavilo u velike probleme.

Engleski jezik	Vulgarizmi i psovke				
	127				
Hrvatski jezik	Vulgarizam i psovka	Standard	Izostavljeno	Razgovorni i žargon	Nadoknada
	70	24	28	5	2

	55,12 %	18,9 %	22,04 %	3,4 %	
--	----------------	---------------	----------------	--------------	--

Tablica 3 – Vulgarizmi, psovke i hrvatska prijevodna rješenja

Engleski jezik	Vulgarizmi i psovke				
	127				
Mađarski jezik	Vulgarizam i psovka	Standard	Izostavljeno	Razgovorni i žargon	Nadoknada
	107 84,25 %	5 3,94 %	8 6,3 %	7 5,51 %	6

Tablica 4 – Vulgarizmi, psovke i mađarska prijevodna rješenja

Tablice 3 i 4 prikazuju zbroj vulgarizama i psovki u izvorniku i odgovarajuća prijevodna rješenja. Ukupan broj vulgarizama i psovki u izvorniku iznosi 127. Hrvatski prevoditelji u 55,12 % slučajeva iskoristili su vulgarizam i psovku na istom mjestu kao i u izvorniku. U 18,9 % slučajeva iskoristili su standardni jezik u prijevodu, a u 3,4 % slučajeva zamijenili su vulgarizam i psovku razgovornim jezikom i žargonom. Razmjerno velik postotak vulgarizama i psovki, 22,04 %, izostavili su u prijevodu, a glavni razlog tomu već je spomenuta strukturna razlika između hrvatskoga i engleskoga jezika. Tek u 2 slučaja hrvatski prevoditelji nadoknadili su psovku na mjestu na kojem se ne nalazi u izvorniku.

Mađarski je prevoditelj pak iskoristio 107 vulgarizama i psovki u prijevodu, odnosno prenio vulgarizme i psovke na ista mjesta u 84,25 % slučajeva. Umjesto pogrđnih izraza u 3,94 % slučajeva iskoristio je standardni jezik, u 5,51 % slučajeva izraz razgovornog jezika i žargona, a 6,3 % vulgarizama i psovki izostavio je u prijevodu.

Ako u obzir uzmemo 6 nadoknađenih vulgarizama i psovki iz tablice 4, 4 vulgarizma i psovke iskorištene na mjestima nestandardne grafije (tablica 2), odnosno 5 na mjestima razgovornog jezika i žargona (tablica 6), dolazimo do zaključka da je mađarski prevoditelj iskoristio samo 5 vulgarizama i psovki manje nego u izvorniku (122). Usporedbe radi, hrvatski prevoditelji, uzevši u obzir nadoknade, iskoristili su 43 vulgarizma i psovke manje (84). Iako gore spomenuti izostavljeni vulgarizmi čine većinu tog manjka, trebalo bi se zapitati koliko hrvatski prijevod zapravo gubi tim prijevodnim rješenjima. Jasniju sliku sigurno će dati analiza svih naratora u nastavku.

Engleski jezik	Razgovorni jezik i žargon				
	190				
Hrvatski jezik	Standard	Vulgarizam i psovka	Izostavljeno	Razgovorni i žargon	Nadoknada
	98 51,58 %	10 5,26 %	10 5,26 %	72 37,9 %	39

Tablica 5 – Razgovorni jezik i žargon i hrvatska prijevodna rješenja

Engleski jezik	Razgovorni jezik i žargon				
	190				
Mađarski jezik	Standard	Vulgarizam i psovka	Izostavljeno	Razgovorni i žargon	Nadoknada
	66 34,74 %	5 2,63 %	20 10,53 %	99 52,1 %	88

Tablica 6 – Razgovorni jezik i žargon i mađarska prijevodna rješenja

Kategorija razgovornog jezika i žargona u obuhvaća sve riječi i izraze koji u izvorniku odstupaju od standarda, a ne pripadaju kategorijama nestandardne grafije te psovki i vulgarizama, točnije razgovorni jezik, škotski i britanski žargon te diskursne oznake. Hrvatski su prevoditelji u 51,58 % slučajeva riječ ili izraz razgovornoga jezika i žargona iz izvornika zamijenili standardnom riječi ili izrazom u prijevodu. U 37,9 % slučajeva iskoristili su razgovorni jezik i žargon u prijevodu, u 5,26 % slučajeva izostavili su nestandardnu riječ ili izraz, a u jednakom broju slučajeva nadoknadili su vulgarizam i psovku u prijevodu. Zanimljivo je i da su hrvatski prevoditelji 39 puta nadoknadili nestandardnu riječ ili izraz, odnosno zamijenili standardnu riječ ili izraz iz izvornika nestandardnom u prijevodu. Stoga su unutar kategorije razgovornog jezika i žargona takvi izrazi brojniji u hrvatskom prijevodu (111) od jedinica standardnog jezika (98).

Izrazi razgovornog jezika i žargona čine više od polovine prijevodnih rješenja u mađarskom prijevodu unutar ove kategorije (52,1 %). Ako tomu pridodamo nadoknade tih izraza, kojih je u mađarskom prijevodu bilo i više no dvostruko više nego u hrvatskom prijevodu (88), ukupan broj izraza razgovornog jezika i žargona penje se na 187 unutar ove kategorije, odnosno 3 izraza manje nego u izvorniku. Pogledom na tablice 5 i 6 možemo zaključiti kako su standardni izrazi i izrazi razgovornog jezika ili žargona u hrvatskom i mađarskom prijevodu zamijenili uloge po brojnosti, budući da je mađarski prevoditelj

iskoristio standardni jezik u 34,74 % slučajeva. Mađarski prevoditelj u više je slučajeva (10,53 %) izostavio izraze razgovornog jezika ili žargona, ali je u manjoj mjeri nadoknadio vulgarizme i psovke (2,63 %).

6.1 Kvantitativna analiza jezika naratora

U nastavku slijedi kvantitativna analiza za svakog od pet naratora. Zbog količine podataka, hrvatska i mađarska prijevodna rješenja za određenu kategoriju nalaze se u istoj tablici, stoga analiza svakog od naratora sadrži tri tablice. Zbog lakše usporedbe i preglednosti, jedna kategorija obrađena je najprije za sve naratore. Kao što je već prije spomenuto, cilj je ove analize prikazati je li raznolikost u naraciji između likova, koja se u izvorniku očituje u upotrebi standardnog, odnosno nestandardnog jezika, jednako vidljiva i prenesena u prijevod.

Treba naglasiti da je u analizi bitno u čijoj se naraciji nestandardni izrazi nalaze, a ne tko ih je izgovorio. Tako je npr. naratorica Nikki „izgovorila“ tek tri vulgarizma i psovke u svojoj naraciji, dok su ostale izgovorili ostali likovi u dijalogu s njom. Ipak, svi vulgarizmi i psovke u njenoj naraciji „dodijeljeni“ su njoj, budući da bi svaki drugi pristup bio prekomplikiran.

6.1.1 Kategorija nestandardne grafije

Begbie

Nestandardna grafija									
275									
Standard		Vulgarizam i psovka		Izostavljeno		Razgovorni i žargon		Nadoknada	
Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski
237	245	2	4	22	17	14	9	-	-
86,18 %	89,1 %	0,73 %	1,45 %	8 %	6,18 %	5,09 %	3,27 %		

Tablica 7 – Nestandardna grafija i prijevodna rješenja za lik Begbieja

U Begbiejevoj je naraciji iskorišteno najviše elemenata nestandardne grafije, budući da se, uz naratora Spuda Murphya, jedini u naraciji služi isključivo edinburškom varijantom dijalekta *Scots*. Kao što je i ukupna kvantitativna analiza pokazala, prevoditelji su se u velikoj većini slučajeva odlučili na prevođenje ovih izraza standardnim jezikom. Mađarski prevoditelj učinio je to u nešto većoj mjeri (89,1 %), dok su hrvatski prevoditelji iskoristili više izraza razgovornog jezika i žargona (5,09 %) i izostavili su nešto više izraza (8 %). U mađarskom su prijevodu iskorištena 2 vulgarizma više no u hrvatskom prijevodu.

Spud

Nestandardna grafija									
271									
Standard		Vulgarizam i psovka		Izostavljeno		Razgovorni i žargon		Nadoknada	
Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski
248	219	-	-	9	24	14	28	-	-
91,51 %	80,81 %	-	-	3,32 %	8,86 %	5,17 %	10,33 %		

Tablica 8 - Nestandardna grafija i prijevodna rješenja za lik Spuda

Narator Spud drugi je po zastupljenosti elemenata nestandardne grafije u analiziranom materijalu. I ovdje izrazi standardnog jezika dominiraju u prijevodu, ali zanimljivo je primjetiti kako su se hrvatski prevoditelji češće odlučili na prijevod standardnim jezikom (91,51 %) od mađarskog prevoditelja (80,81 %). Proporcionalno, mađarski je prevoditelj iskoristio više izraza razgovornog jezika i žargona (10,33 %) i izostavio elemente nestandardne grafije u više slučajeva (8,86 %). U slučaju naratora Spuda, nije bilo nadoknade vulgarizama i psovki, ali ta će se situacija razjasniti u sljedećem poglavlju o kategoriji vulgarizama i psovki.

Renton

Nestandardna grafija									
30									
Standard		Vulgarizam i psovka		Izostavljeno		Razgovorni i žargon		Nadoknada	
Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski
28	28	-	-	-	-	2	2	-	-
93,34 %	93,34 %	-	-	-	-	6,66 %	6,66 %		

Tablica 9 - Nestandardna grafija i prijevodna rješenja za lik Rentona

U Rentonovoj naraciji (kao i Sick Boyjevoj) dominira standardni engleski jezik. Upotrebi nestandardne grafije pribjegnu tek u dijalogu s prijateljima iz Edinburgha, odnosno s drugim govornicima edinburške varijante dijalekta *Scots*. U Rentonovoj naraciji pojavilo se 30 elemenata nestandardne grafije. U slučaju Rentona, kao što je vidljivo iz tablice 9, prevoditelji su u oba prijevoda u jednakoj mjeri iskoristili standardni jezik (93,34 %) te razgovorni jezik i žargon (6,66 %).

Sick Boy

Nestandardna grafija									
9									
Standard		Vulgarizam i psovka		Izostavljeno		Razgovorni i žargon		Nadoknada	
Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski
7	7	-	-	-	-	2	2	-	-
77,78 %	77,78 %	-	-	-	-	22,22 %	22,22 %		

Tablica 10 - Nestandardna grafija i prijevodna rješenja za lik Sick Boya

U Sick Boyjevoj je naraciji iskorišteno 9 elemenata nestandardne grafije. Kao i u slučaju Rentona, prevoditelji su u oba prijevoda u jednakoj mjeri iskoristili standardni jezik (77,78 %) i razgovorni jezik ili žargon (22,22 %).

Nikki

Naratorica Nikki, studentica iz Engleske, koristi „najčišći jezik“ od svih naratora, iako se i njoj, kao što ćemo kasnije vidjeti, „omaknu“ izrazi razgovornog jezika te britanskog i škotskog žargona. Što se ove prve kategorije tiče, u njoj se naraciji nije pojavio niti jedan element nestandardne grafije.

Analiza kategorije nestandardne grafije pokazala nam je da su, bez obzira na veću brojnost kod pojedinih naratora, elementi nestandardne grafije u sličnom, dominantnom postotku prevedeni standardnim jezikom u slučaju svih naratora. Drugim riječima, dok je u izvorniku ova kategorija glavna razlikovna značajka između naratora, ponajprije Begbieja i Spuda od ostalih, u prijevodima se ona upotrebom standardnog jezika „gubi“ i ne može se uzeti u obzir kao značajka raznolikosti u naraciji.

6.1.2 Kategorija vulgarizama i psovki

Begbie

Vulgarizmi i psovke									
72									
Vulgarizam i psovka		Standard		Izostavljeno		Razgovorni i žargon		Nadoknada	
Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski
37	63	10	3	22	6	3	-	-	5
51,39 %	87,5 %	13,89 %	4,17 %	30,55 %	8,33 %	4,17 %	-		

Tablica 11 – Vulgarizmi, psovke i prijevodna rješenja za lik Begbieja

„Gubitkom“ prve kategorije u prijevodu, kategorija koja bi Begbieja svakako trebala razlikovati od drugih naratora jest kategorija vulgarizama i psovki. Naime u Begbiejevoj je naraciji u izvorniku iskorišteno 72 vulgarizma i psovke, odnosno 56,69 % od ukupnog broja vulgarizama i psovki u analiziranom materijalu. Begbieju se vrlo rijetko dogodi rečenica bez vulgarizma ili psovke. Iz tablice 11 vidimo kako je situacija u mađarskom prijevodu gotovo identična onoj u izvorniku. Mađarski prevoditelj prenio je 87,5 % vulgarizama i psovki iz izvornika i nadoknadio 5, tako da su u ovoj naraciji u mađarskom prijevodu iskorištena samo 4 vulgarizma i psovke manje nego u izvorniku. Tek 4,17 % pogrdnih riječi u mađarskom su prijevodu postali standardni jezik, a 8,33 % izostavljeno je. Situacija u hrvatskom prijevodu poprilično je drugačija. Hrvatski prevoditelji iskoristili su 51,39 % vulgarizama i psovki iz izvornika. Osim 4,17 % izraza razgovornog jezika i žargona, hrvatski je prijevod u Begbiejevoj naraciji „izgubio“ čak 44,44 % vulgarizama i psovki, budući da ih je 30,55 % izostavljeno, a 13,89 % postalo standardnim jezikom.

Spud

Vulgarizmi i psovke									
10									
Vulgarizam i psovka		Standard		Izostavljeno		Razgovorni i žargon		Nadoknada	
Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski
6	6	1	1	2	1	1	2	-	-
60 %	60 %	10 %	10 %	20 %	10 %	10 %	20 %		

Tablica 12 – Vulgarizmi, psovke i prijevodna rješenja za lik Spuda

Iako njegovom naracijom dominira edinburška varijanta dijalekta *Scots*, Spudov idiolekt ne obiluje vulgarizmima i psovka kao u Begbiejevom slučaju. Prema tablici 12, u Spudovoj je naraciji u analiziranom materijalu iskorišteno 10 pogrdnih riječi, iako je većinu vulgarizama i psovki iskoristio upravo Begbie u dijalogu. Prevoditelji su u oba prijevoda iskoristili 60 % vulgarizama i psovki iz izvornika, a 10 % zamijenili izrazima standardnog jezika. Mađarski prevoditelj iskoristio je jedan izraz razgovornog jezika i žargona više, kojeg su hrvatski prevoditelji izostavili, ali ta je razlika zanemariva.

Renton

Vulgarizmi i psovke									
9									

Vulgarizam i psovka		Standard		Izostavljeno		Razgovorni i žargon		Nadoknada	
Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski
6	7	2	1	1	-	-	1	1	1
66,67 %	77,78 %	22,22 %	11,11 %	11,11 %	-	-	11,11 %		

Tablica 13 – Vulgarizmi, psovke i prijevodna rješenja za lik Rentona

U Rentonovoj naraciji iskorišteno je 9 vulgarizama i psovki. Mađarski prevoditelj iskoristio je jednu pogrdnu riječ više (77,78 %), a oba prijevoda sadrže jednu nadoknadu. Hrvatski su prevoditelji na 2 mjesta iskoristili standardni jezik, a jednu pogrdnu riječ izostavili. Mađarski je prevoditelj pak iskoristio po jedan izraz standardnog te razgovornog jezika i žargona.

Sick Boy

Vulgarizmi i psovke									
22									
Vulgarizam i psovka		Standard		Izostavljeno		Razgovorni i žargon		Nadoknada	
Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski
14	18	5	-	2	1	1	3	1	-
63,64 %	81,82 %	22,73 %	-	9,09 %	4,54 %	4,54 %	13,64 %		

Tablica 14 – Vulgarizmi, psovke i prijevodna rješenja za lik Sick Boya

Narator Sick Boy drugi je po zastupljenosti vulgarizama i psovki (22). I u slučaju njegove naracije do izražaja dolazi veći postotak iskorištenosti pogrdnih riječi u mađarskom prijevodu (81,82 %), ali su hrvatski prevoditelji ovaj put veći broj vulgarizama i psovki zamijenili standardnim jezikom (22,73 %), nego što su ih izostavili (9,09 %). Hrvatski prijevod sadrži jednu nadoknadu pogrdne riječi.

Nikki

Vulgarizmi i psovke									
14									
Vulgarizam i psovka		Standard		Izostavljeno		Razgovorni i žargon		Nadoknada	
Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski
7	13	6	-	1	-	-	1	-	-
50 %	92,86 %	42,86 %	-	7,14 %	-	-	7,14 %		

Tablica 15 – Vulgarizmi, psovke i prijevodna rješenja za lik Nikki

Hrvatski prevoditelji iskoristili su tek 50 % vulgarizama i psovki, dok je mađarski prevoditelj zamijenio tek jedan vulgarizam i psovku izrazom razgovornog jezika i žargona, a ostale prenio u prijevod. Kao i u slučaju naratora Sick Boya (a za razliku od Begbieja), hrvatski su prevoditelji gotovo polovinu pogrđnih izraza zamijenili standardnim jezikom. Jedan izraz izostavili su u prijevodu.

Analiza kategorije vulgarizama i psovki pokazala je kako je u ovom romanu dosta teško napraviti granicu između naratora samo na temelju pogrđnih riječi, čak i u izvorniku. U ovoj se kategoriji svakako izdvaja lik Begbieja zbog većeg broja pogrđnih riječi u odnosu na druge naratore. Ta razlika primjetna je čak i u hrvatskom prijevodu u kojem je gotovo polovica njegovih pogrđnih riječi izostavljena ili zamijenjena standardnim jezikom. Ostali naratori (Sick Boy u nešto izraženijoj mjeri) upotrebljavaju vulgarizme i psovke mjestimično u svom govoru, i kao što je analiza pokazala, u podjednako mjeri. U pravilu, što je više vulgarizama i psovki kod nekog od naratora, to je razlika u iskorištenosti pogrđnih riječi u hrvatskom i mađarskom prijevodu veća u korist mađarskog prijevoda. Hrvatski su se prevoditelji odlučili na „blažu“ inačicu prijevoda, budući da je unatoč spomenutim strukturnim ograničenjima bilo prostora za izražavanje pogrđnih riječi iz izvornika na drugi način, odnosno prostora za njihovu prilagodbu hrvatskom jeziku.

6.1.3 Kategorija razgovornog jezika i žargona

Očekivano, u ovoj se kategoriji po brojnosti elemenata ističu naratori koji u svom govoru koriste edinburšku varijantu dijalekta *Scots*, Spud (75) i Begbie (46). Veći broj izraza razgovornog jezika i žargona nalazimo i kod Sick Boyja (38), dok su Renton i Nikki iskoristili nešto manje izraza, 21, odnosno 10.

Begbie

Razgovorni jezik i žargon									
46									
Standard		Vulgarizam i psovka		Izostavljeno		Razgovorni i žargon		Nadoknada	
Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski
27	24	7	2	5	3	7	17	5	13
58,69 %	52,17 %	15,22 %	4,35 %	10,87 %	6,52 %	15,22 %	36,96 %		

Tablica 16 – Razgovorni jezik i žargon i prijevodna rješenja za lik Begbieja

Od ukupno 46 izraza razgovornog jezika i žargona koji su iskorišteni u Begbiejevoj naraciji, hrvatski prevoditelji zamijenili su 27 izraza (58,69 %) standardnim jezikom. Samo u 15,22 % slučajeva iskoristili su razgovorni jezik i žargon, što je niski postotak u usporedbi s ukupnim postotkom za ovu kategoriju iz tablice 5 (37,9 %), ali su nadoknadili 5 izraza. Identičan broj izraza zamijenili su vulgarizmima i psovka kako bi nadoknadili tek 51,39 % iskorištenosti pogrđnih riječi u Begbievoj naraciji (tablica 11). Također, izostavili su 10,87 % izraza razgovornog jezika i žargona iz izvornika.

Iako je i mađarski prevoditelj iskoristio više od polovine izraza standardnog jezika (52,17 %), u prijevodu je iskoristio mnogo veći postotak izraza razgovornog jezika i žargona (36,96 %). U obzir svakako treba uzeti i 13 nadoknada. U prijevodu je 3 izraza iz ove kategorije izostavio, a 2 zamijenio vulgarizmom ili psovkom.

Spud

Razgovorni jezik i žargon									
75									
Standard		Vulgarizam i psovka		Izostavljeno		Razgovorni i žargon		Nadoknada	
Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski
39	18	-	-	3	13	33	44	6	32
52 %	24 %	-	-	4 %	17,33 %	44 %	58,67 %		

Tablica 17 – Razgovorni jezik i žargon i prijevodna rješenja za lik Spuda

Razlika između hrvatskog i mađarskog prijevoda u brojnosti izraza razgovornog jezika i žargona najviše dolazi do izražaja u liku Spuda. Hrvatski su prevoditelji 52 % izraza preveli standardnim jezikom, a mađarski prevoditelj samo 24 %. Ipak, hrvatski su prevoditelji 33 izraza razgovornog jezika i žargona prenijeli u prijevodu, uključujući 6 nadoknada. S druge strane, mađarski je prevoditelj 44 izraza pridodao 32 nadoknade (gotovo polovica ih se odnosi na diskursne oznake), odnosno za 1 izraz nadmašio brojku iz izvornika. U svom se prijevodu nije doslovno držao izraza ove kategorije iz izvornika, budući da je, uz nadoknade, 13 izostavio.

Renton

Razgovorni jezik i žargon									
21									

Standard		Vulgarizam i psovka		Izostavljeno		Razgovorni i žargon		Nadoknada	
Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski
14	8	1	-	2	1	4	12	5	16
66,67 %	38,10 %	4,76 %	-	9,52 %	4,76 %	19,05 %	57,14 %		

Tablica 18 – Razgovorni jezik i žargon i prijevodna rješenja za lik Rentona

Rentonova naracija također donosi vidljivu razliku između hrvatskog i mađarskog prijevoda. Mađarski je prevoditelj i ovdje iskoristio više izraza razgovornog jezika i žargona od izvornika (28), dok su hrvatski prevoditelji uz nadoknade iskoristili 9. U hrvatskom prijevodu, kao i kod prva dva analizirana naratora, dominiraju izrazi standardnog jezika (66,67 %).

Sick Boy

Razgovorni jezik i žargon									
38									
Standard		Vulgarizam i psovka		Izostavljeno		Razgovorni i žargon		Nadoknada	
Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski
13	13	2	2	-	2	23	21	20	21
34,21 %	34,21 %	5,26 %	5,26 %	-	5,26 %	60,53 %	55,27 %		

Tablica 19 – Razgovorni jezik i žargon i prijevodna rješenja za lik Sick Boya

Sick Boy je jedini lik u čijoj su naraciji hrvatski prevoditelji iskoristili više izraza razgovornog jezika i žargona od mađarskog prevoditelja. Zanimljivo je kako oba prijevoda sadrže više izraza ove kategorije od originalnog teksta. Iako je mađarski prevoditelj iskoristio 1 nadoknadu više, izostavio je 2 izraza iz izvornika, pa je tako ukupno iskoristio 42 izraza, a hrvatski prevoditelji 43.

Nikki

Razgovorni jezik i žargon									
10									
Standard		Vulgarizam i psovka		Izostavljeno		Razgovorni i žargon		Nadoknada	
Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski	Hrvatski	Mađarski
5	3	-	1	-	1	5	5	3	6
50 %	30 %	-	10 %	-	10 %	50 %	50 %		

Tablica 20 – Razgovorni jezik i žargon i prijevodna rješenja za lik Nikki

Iako s osjetno manjim brojem izraza razgovornog jezika i žargona, prevoditelji su u slučaju jedine naratorice nastavili trend kao kod prva tri naratora. Oba prijevoda sadrže 50 % izraza iz izvornika, ali su u mađarskom prijevodu iskorištene 3 nadoknade više.

Kategorija razgovornog jezika i žargona najvažnija je kategorija za razlikovanje narativnih linija u prijevodima, budući da se u prijevodima kategorija nestandardne grafije gubi. Ono što se na prvi pogled da primijetiti iz tablica analize kategorije razgovornog jezika i žargona veća je nestandardiziranost mađarskog prijevoda. Mađarski je prevoditelj za svakog naratora, osim Begbieja, iskoristio više izraza razgovornog jezika i žargona nego što ih sadrži sam izvornik. Treba napomenuti kako je mađarski prevoditelj ukupno prenio tek 52,1 % izraza razgovornog jezika i žargona, ali je nadoknadama došao na brojku od 187 izraza, odnosno 3 manje nego u izvorniku. Drugim riječima, mađarski se prevoditelj u 52,1 % slučajeva oslanjao na izraze razgovornog jezika i žargona iz izvornika i prenio ih u prijevod, a preostalih 88 nadoknada iskoristio je na mjestima standardnog jezika u izvorniku. Takvim izrazima razgovornog jezika, žargona i diskursnim oznakama iz mađarskog jezika i njihovom podjednaku raspodjelom kao u izvorniku na efektan je način sačuvao narativnu raznolikost, ali i jezičnu obojanost izvornika.

Hrvatski prevoditelji prenijeli su 37,9 % izraza razgovornog jezika i žargona iz izvornika, odnosno 72, te su iskoristili 39 nadoknada. Detaljnija analiza 5 naratora pokazuje pak da, osim veće standardiziranosti, hrvatski prijevod ne sadrži podjednaku raspodjelu izraza ove kategorije između naratora kao mađarski prijevod. Tako je npr. u Begbiejevoj naraciji u izvorniku iskorišteno 46 izraza, a u hrvatskom prijevodu 7 izraza i 5 nadoknada. Sličan primjer je i Rentonova naracija u kojoj je od 21 izraza iskorišteno 5 izraza i 4 nadoknade. S druge strane, tablica 17 prikazuje kako su u Sick Boyjevoj naraciji hrvatski prevoditelji iskoristili 23 izraza razgovornog jezika i žargona i 20 nadoknada te tako nadmašili i izvornik i mađarski prijevod. Ovakva neravnomjerna raspodjela izraza razgovornog jezika i žargona između naratora koja odstupa od izvornika, ali i očita veća standardiziranost, dovode do zaključka kako raznolikost u naraciji između likova nije prenesena efektno kao u mađarskom prijevodu te je, najblaže rečeno, zbunjujuća.

7 RASPRAVA

Mađarski prevoditelj i hrvatski prevoditelji u slučaju prijevoda nestandardne grafije odlučili su se za postupak standardiziranja, budući da je broj zamjena takvih izraza elementima razgovornog jezika i žargona u prijevodima zanemariv. Već smo spomenuli kako prevoditelji u hrvatskom i mađarskom jeziku nisu imali priliku koristiti isti postupak nestandardne grafije zbog čvrste veze grafema i njihovog izgovora. No kako bi zaokružili cjelokupnu jezičnu sliku, moramo u obzir uzeti i preostale dvije kategorije.

Kategorija vulgarizama i psovki pokazala je kako je mađarski prevoditelj bio dosljedniji u zadržavanju ove kategorije od hrvatskih prevoditelja. Kao mogući razlog većeg broja izostavljanja i prijevoda standardnim jezikom u hrvatskom prijevodu već smo naveli nemogućnost izražavanja vulgarizama i psovki u pridjevskoj i priložnoj funkciji. U toj se funkciji naime pojavljuje najviše vulgarizama i psovki u izvorniku. Takvi vulgarizmi i psovke iz izvornika mogli su se zamijeniti karakterističnim hrvatskim psovkama, ali bi se moglo dogoditi da tim postupkom prevoditelji prečesto prekidaju tijek naracije i na taj način otežavaju čitanje.

Slična je situacija i s kategorijom razgovornog jezika i žargona. Ova se kategorija, s obzirom na gubitak nestandardne grafije, pokazala kao najplodnija za analizu prijevoda dijalekta. Iako se ni mađarski prevoditelj ni hrvatski prevoditelji nisu toliko držali izraza ove kategorije iz izvornika, mađarski je prevoditelj s nadoknadama gotovo dostigao broj izraza iz izvornika. Ukupna kvalitativna analiza pokazala je kako je mađarski prevoditelj očekivano, od nestandardnih varijanti (odnosno varijanti na rubu nestandarda), u najvećoj mjeri iskoristio najrašireniji sloj jezika, razgovorni jezik. Uz to, upotrijebio je riječi nadregionalnog žargona, odnosno žargona koji vuče prema glavnom gradu Budimpešti i njegovu „peštanskom govoru.“ Također, u analiziranom materijalu nije izrazio karakteristike razgovornog jezika na gramatičkoj razini, već se u potpunosti oslonio na promjenu leksika. Fonološke promjene razgovornog diskursa izrazio je tek na jednom leksemu, ali se više posvetio sintaktičkoj razini tako što je posebnu je pažnju posvetio diskursnim oznakama koje i čine najveći broj nadoknada. Na taj je način htio postići upravo onu funkciju koju je Welsh postigao nestandardnom grafijom u izvorniku.

Hrvatski su prevoditelji u ovoj kategoriji pokazali veći odmak od standardnog jezika u odnosu na prve dvije kategorije, ali su i dalje u zaostatku za mađarskim prevoditeljem. Pogledom na kvalitativnu analizu, možemo zaključiti kako su se hrvatski prevoditelji od

nestandardnih izraza najviše koristili izrazima nadregionalnoga žargona, a mogli bismo čak reći i razgovornog diskursa. Naime većina nestandardnih izraza u hrvatskom prijevodu nekoć se vezala uz žargon glavnog grada Zagreba (*bed, fora, kužiš* itd.), ali je u posljednjem desetljeću ušla u govor većeg broja Hrvata, poglavito mladih. Hrvatski su se prevoditelji također dotakli i gramatike razgovornog diskursa, ali ne u pretjeranoj mjeri, budući da su te promjene uglavnom ograničili na izostavljanje interpunkcijskog znaka zareza na mjestima na kojima bi se trebao pojaviti prema normama standardnoga jezika. Karakteristike razgovornog diskursa izrazili su i na fonološkoj, te sintaktičkoj jezičnoj razini, no njihova neredovita, ali i neproporcionalna podjela u odnosu na naraciju izvornika nisu prenijeli efekt izvornika u dovoljnoj mjeri.

Kada sve tri kategorije nestandardnog jezika uzmemo u obzir, možemo zaključiti kako su se prevoditelji odlučili za treći tip postupka prevođenja dijalekta, odnosno standardizaciju s naznakama dijalekta u prijevodu. Hrvatski su prevoditelji bili odlučniji u upotrebi standardne varijante te bi se moglo reći da je njihov prijevod na tragu potpune standardizacije. Nestandardnu grafiju vrlo su rijetko zamijenili nestandardnim izrazima u prijevodu te su se oslonili na vulgarizme, izraze iz razgovornog jezika, škotskog i britanskog slenga, te diskursne oznake iz izvornika. Mađarski prevoditelj, u većoj mjeri, ali i hrvatski prevoditelji, nisu se prilikom zamjene strogo držali nestandardnih izraza iz izvornika, nego su često iskoristili nestandard na „neutralnim mjestima“ izvornika, odnosno na mjestima na kojima im se u prijevodu učinilo prirodnim iskoristiti nestandardnu varijantu. Uz to, usporedba prijevoda kulturno specifičnih pojmova, prilagodbe osobnih imena te upotrebe diskursnih oznaka dovodi nas do zaključka kako je mađarski prijevod usmjereniji prema ciljnoj kulturi.

Jedan od mogućih razloga standardizacije nestandardne grafije u oba prijevoda jest činjenica da se standardni jezik smatra „nadređenom varijantom,“ (Trudgill 1985, 18), odnosno činjenica da je standardni jezik „norma“ (Tourey 1995: 56) pri prevođenju na hrvatski i mađarski jezik kao ciljni jezik. Kao takav, standardni jezik uvijek ima prednost pred dijalektima u prijevodima. Zamjena dijalekta odgovarajućim dijalektom u prijevodu možda bila predrastičan potez. Tako je hrvatski prijevod *Trainspottinga*, prve Welshove knjige iz „Edinburške Trilogije“, koji je napisao Vladimir Cvetković Sever, zbog upotrebe zagrebačke kajkavštine i štokavštine (Schmidt 2014, 144-147) naišao na uglavnom negativne komentare čitalačke publike. Za mađarski je prijevod, vrijedi ponoviti, otežavajuća okolnost ujednačenost osnovnog leksika, odnosno usmjerenost jezika prema govoru glavnog grada

Budimpešte. S druge strane, takva ujednačena jezična slika olakšava upotrebu širokog izbora nadregionalnih nestandardnih izraza koji je mađarski prevoditelj na kraju i iskoristio.

Veliki problem postupka koji su prevoditelji iskoristili u prijevodu gubitak je jezične raslojenosti izvornika (raznolikosti u narativnim linijama), a samim time i funkcije koju dijalekt sadrži u izvorniku. Nestandardna grafija srž je Welshove karakterizacije likova i njenim su izostavljanjem prevoditelji izgubili „isti efekt,“ odnosno podlogu za karakterizaciju likova. I dok je mađarski prevoditelj, kao što je kvantitativna analiza naratora pokazala, donekle uspio sačuvati narativnu raznolikost ravnomjernom upotrebom kolokvijalizama i žargonizama kao u izvorniku, hrvatskim prevoditeljima to nije pošlo za rukom. Zbog toga je u hrvatskom prijevodu, ako u obzir uzmemo samo jezik i ne gledamo sadržaj, vrlo teško razlikovati npr. naraciju Sick Boya od naracije Spuda ili Begbieja.

Prevoditelji su se u prijevodima mogli odlučiti na upotrebu nestandardne grafije, u mjeri u kojoj je ona moguća u hrvatskom, odnosno u mađarskom jeziku. No kao i u slučaju zamjene dijalekta odgovarajućim dijalektom, pitanje je koliko bi takav postupak bio prihvaćen od strane čitatelja, s obzirom na spomenute prijevodne norme u oba jezika.

8 ZAKLJUČAK

Prijevod dijalekta, odnosno izraza iz nestandardnih jezičnih varijanti romana *Porno*, očekivano se pokazao kao velik izazov za mađarskog prevoditelja i hrvatske prevoditelj. Kao dodatna poteškoća pokazala se Welshova upotreba nestandardne grafije na mjestima edinburške varijante dijalekta *Scots*. Prevoditelji su na raspolaganju imali nekoliko postupaka.

Kvalitativna i kvantitativna analiza pokazala je kako su se prevoditelji na oba jezika odlučili za kombinaciju postupaka. Zbog dodatnih poteškoća, ali i nepisanih prijevodnih normi u Hrvatskoj i Mađarskoj, prevoditelji su odbacili postupak odgovarajućeg dijalekta. Odlučili su se za rješenje koje je predlagao Jiří Levý, te su u prijevodima proveli standardizaciju s naznakama nadregionalnog dijalekta, odnosno žargona. Na taj su način izbjegli probleme koje bi si stvorili preuzimanjem dijalekta koji se veže uz određeno govorno područje, ali je činjenica kako je njihov završni proizvod standardiziraniji u odnosu na izvornik. Usporedbom analiza dvaju prijevoda, možemo zaključiti kako je hrvatski prijevod standardiziraniji od mađarskog prijevoda. Prijevodi kulturno specifičnih pojmova, prilagodba osobnih imena te upotreba diskursnih oznaka sugeriraju također kako je mađarski prijevod usmjereniji prema ciljnoj kulturi.

Kvantitativna analiza jezika naratora pokazala je kako je mađarski prevoditelj, bez obzira na gubitak nestandardne grafije, rasporedom izraza razgovornog jezika i žargona uspio sačuvati narativnu raznolikost izvornika. Hrvatski prevoditelji, ako u obzir uzmemo neravnomjeran raspored izraza razgovornog jezika i žargona te veću standardiziranost, nisu u tome uspjeli.

S obzirom na čestu upotrebu dijalekta u književnoumjetničkom diskursu, ali i slabu pokrivenost dijalekta kao prijevodnog problema u istraživanjima, pogotovo za ove jezične kombinacije, smatram kako će ovaj rad pružiti kvalitetan uvid u ovaj zanimljiv i plodan aspekt književnog prevođenja. Ovakva bi istraživanja, u kombinaciji s elektroničkim pomagalicama (korpusi, specijalizirani rječnici...) te po mogućnosti većim brojem istraživača, u budućnosti pružila još temeljitiji pristup rasvjetljavanju ovog kompleksnog prijevodnog problema.

9 LITERATURA

Andrić, Edita. 2002. *Leksikologija i morfologija mađarskog jezika*. Novi Sad: Odsek za hungarologiju Filozofskog fakulteta.

Azevedo, Milton M. 2000. „Shadows of a literary dialect: For Whom the Bell Tolls in five Romance languages.” *The Hemingway Review* 20.1: 30–48.

Azevedo, Milton M. 2005. „Linguística e estudo de literatura.” *Revista Portuguesa de Humanidades* 9: 151–62.

Babić, S. Finka, B. Moguš, M. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga.

Balogh, Krisztina Ágnes. 2007. *A szleng és műfordítás kapcsolata Salinger Zabhegyező című regényében*. Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Bijelić, Angelina. 2009. „Razgovorni stil.” *Hrvatistika*, Vol.3. No.3. Listopad 2009., Filozofski fakultet u Osijeku, 57-66 PDF web.ffos.hr/download/3%20Hrvatistika-3.broj.pdf

Brinton, Laurel J. 1996. *Pragmatic markers in English: Grammaticalization and discourse functions*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Catford, J. C. 1965. *A Linguistic Theory of Translation*. London: Oxford University Press.

Crystal, D. 2005. *The Cambridge encyclopedia of the English language*. Cambridge: Cambridge University Press

Frančić, Andela. Hudeček, Lana. Mihaljević, Milica. 2005. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Gregory, Michael. Carroll, Suzanne. 1978. *Language and situation: Language varieties and their social contexts*. London: Routledge and Kegan Paul

Hatim, B. i Mason, I. (1990). *Discourse and the translator*. London: Longman.

Hervey, S. Higgins, I. 1992. *Thinking Translation. A Course in Translation Method: French to English*. London and New York: Routledge

Hudson, R. A. 1996. *Sociolinguistics*. Cambridge: Cambridge University Press

Juhász, József...[et.al.]. eds. 1998. *Magyar értelmező kéziszótár*. sv. 1, A-K. 9. kiad. Budapest : Akadémiai Kiadó

Juhász, József...[et.al.]. eds. 1998. *Magyar értelmező kéziszótár*. sv. 2, L-ZS. 9. kiad. Budapest : Akadémiai Kiadó

Katnić-Bakaršić Marina. 1999. *Lingvistička stilistika*. Prag, Budimpešta: Open Society Institute, Center for Publishing Development Electronic Publishing Program. PDF <http://rss.archives.ceu.hu/archive/00001017/01/18.pdf>

Kovačević, Marina. Badurina, Lada. 2001. *Raslojavanje jezične stvarnosti*. Rijeka: Izdavački centar

Kövecses, Zoltán. 2009. *Magyar szlengszótár*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Levý, Jiří. 1963./ 2011. *The Art of Translation*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins

Maček, Dora. Stanojević, Mateusz-Milan. „A Standard Orthography for Non-Standard English? ” *STUDIA ROMANICA ET ANGLICA ZAGRABIENSIA (SRAZ) XLV-XLVI*: 1-9

Mašić, Josip. 2016. *Usporedba mađarskog i hrvatskog slenga sa rječničkim dijelom*. Diplomski rad. Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za turkologiju i hungarologiju [mentor Žagar Szentesi, Orsolya].

Međeral-Sučević, Krešimir. Vukadinović, Tatjana. Jurović, Irina. Vuk, Margit Bernadett. eds. 2013. *Mađarsko-hrvatski rječnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Meijer, J.L. 2012. *Wha's Hud Ma Fuckin Jellies? The Translation of Non Standard Language in Irvine Welsh's Novel Porno*. University of Utrecht: Faculty of Humanities Theses (Master thesis). PDF <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/251934>

Muñoz Martín, Ricardo. 2014. „Ah jist likes, dinnae ken how ye do it. Translating the Literary Dialect of Trainspotting into Spanish.” *Spanish and Portuguese Across Time, Place, and Borders Studies in Honour of Milton M. Azevedo*. Palgrave Macmillan UK. PDF 3-19

Nigoević, Magdalena, 2011. *Neka načela određivanja diskursnih oznaka*. Zagreb: Raspr. Inst. hrvat. jez. jezikosl., knj. 37/1, str. 121-145 PDF hrcak.srce.hr/file/113280

Partridge, Eric. Beale, Paul. 1984. *A Dictionary of Slang and Unconventional English: Colloquialisms and Catch Phrases, Fossilised Jokes and Puns, General Nicknames, Vulgarisms, and Such Americanisms As Have Been Naturalised 8Th Ed*. London: Taylor & Francis Routledge.

Patekar, Jakob. 2013. „Pogled na ovladavanje redom riječi u engleskom jeziku.” *Filološka istraživanja danas: Jezik i obrazovanje II*. Beograd: Sveučilište u Beogradu. PDF [https://bib.irb.hr/datoteka/695765.Pogled na ovladavanje redom riječi u engleskom jeziku .pdf](https://bib.irb.hr/datoteka/695765.Pogled_na_ovladavanje_redom_rijeci_u_engleskom_jeziku.pdf)

Pavlović, Nataša. 2015. *Uvod u teorije prevođenja*. Zagreb: Leykam International.

Sabljak, Tomislav, 2013. *Rječnik hrvatskoga žargona*. Zagreb: Profil knjiga

Schmidt, Goran. 2014. „Urbani škotski dijalekti u hrvatskim prijevodima.” *Standardni jezici i sociolekti u 21. stoljeću: zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku održanog 18. do 20. travnja 2013. u Dubrovniku*. (ur.) Anita Peti-Stantić, Mateusz-Milan Stanojević, Goranka Antunović. Zagreb: Srednja Europa: HDPL [i. e.] Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 139-153

Šoštarić-Žagar, Petra. Čuljat, Sintija. 2014. „Književno prevođenje.” *Priručnik za prevoditelje: prilog teoriji i praksi*. (ur.) Aneta Stojić, Marija Brala-Vukanović, Mihaela Matešić. Rijeka: Filozofski fakultet: 93-133

Toury, Gideon. 1995. „The Nature and Role of Norms in Translation.” *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins. 53-69

Trudgill, Peter. 1985. *Sociolinguistics: an introduction to language and society*. Harmondsworth: Penguin Books

Wechsler, Robert. 1998. *Performing Without a Stage: The Art of Literary Translation*. North Haven, CT: Catbird Press.

PRIMARNA LITERATURA

Welsh, Irvine. 2002. *Porno*. London: Jonathan Cape

Welsh, Irvine. 2002. *Porno*. S engleskoga preveli Borivoj Radaković ... <et al.>. Zagreb: V.B.Z

Welsh, Irvine. 2004. *Porno*. Prev. Pordán Ferenc. Budimpešta: Konkrét Könyvek. PDF

INTERNETSKÉ POVEZNICE:

Rječnik Collins - <http://www.collinsdictionary.com/> (posljednji put posjećeno 1. kolovoza 2016.)

Rječnik Scotranslate - <http://www.scotranslate.com/> (posljednji put posjećeno 1. kolovoza 2016.)

Rječnik Urban dictionary - <http://www.urbandictionary.com/> (posljednji put posjećeno 17. srpnja 2016.)

Rječnik Hogymondom - <http://hogymondom.hu/> (posljednji put posjećeno 9. srpnja 2016.)

Hrvatski jezični portal - <http://hjp.znanje.hr/> (posljednji put posjećeno 2. rujna 2016.)

Proleksis enciklopedija, <http://proleksis.lzmk.hr/> (posljednji put posjećeno 19. kolovoza 2016.)

Wikipedia – Max Weinreich -
https://en.wikipedia.org/wiki/A_language_is_a_dialect_with_an_army_and_navy (posljednji put posjećeno 21. rujna 2016.)